

**Kvinner,
likestilling
og
militarisering**

Innhold:

Innledning - Kvinner og militarisering	3
FNs sikkerhetsresolusjon 1325	4
Ragnhild Mathisen, Perspektiver: Kvinner i Forsvaret	6
Grete Moe Evensen, Hvorfor kvinner gjør Forsvaret bedre	8
Torild Skard, Kvinnelige soldater - en kvinnesak?	10
Ingrid Eide, Verneplikt, likestilling og samfunnsansvar	12
Annelise Ebbe, Feminisme, fredskultur og fredsarbejde	16
Mari Molmboe Ruge, Kvinner og militær verneplikt	19
Uttalelse fra NKF, Nei til kvinnelig verneplikt	21
Uttalelse fra IKFF, Kvinner og militært forsvar	22
Stein Ringen, Ja til likestilt samfunnstjeneste	23
Birgit Brock-Utne og Gunnar Garbo, Likestilt til å føre krig?	24

Kvinner og militarisering

Torsdag 29 april 2007 arrangerte Norsk Kvinnesaksforening og Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet seminar i Håndverkeren for å sette søkelyset på det stadig mer aktuelle temaet "Kvinner, likestilling og militarisering". Blant deltakerne var kjente kvinnesakskvinner fra inn-og utland. Kvinneligaens internasjonale visepresident, Annelise Ebbe fra Danmark, la fram sine tanker om feminisme og fredskultur. Tidligere EU-parlamentariker og leder for den svenske nedstningskommisjonen fra 1982 til 1991, Maj Britt Theorin, drøftet mulige alternativer til militærtjeneste for dem som er interessert i å arbeide med fredsspørsmål. Theorin understreket at kvinner gjennom sin erfaringsbakgrunn kan tilføre fredsarbeidet verdifulle synspunkter, og at det er spesielt påkrevet at de deltar i fredsplanlegging og forsoningsarbeide etter militære konflikter.

Forsvaret var representert ved oberstløytnant Grete Moe Evensen og politisk rådgiver Ragnhild Mathisen, som diskuterte kvinnenens rolle i dagens forsvar ut fra et likestillingsperspektiv. Stortingsrepresentant Bjørn Jacobsen, SVs forsvarspolitiske talsmann, problematiserte forslaget som forsvarsminister Anne-Grethe Strøm-Erichsen har luftet om obligatorisk militærtjeneste for kvinner. Lederen av Norsk Kvinnesaksforening, Torild Skard, stilte seg også spørrende til om kvinnelige soldater har noe med kvinnesak å gjøre, mens Nei til Atomvåpens leder, Ingrid Eide mente at likestilling ikke må forstås dithen at det medfører verneplikt.

I løpet av månedene siden seminaret fant sted, har det vært flere artikler i norske aviser av kjente samfunnsdebattanter som drøfter nettopp de problemstillingene NKF og IKFF satte på dagsordenen. Vi har samlet noen av disse, og med forfatterens samtykke presenterer vi dem i dette heftet sammen med redigerte forkortelser av noen av innleggene på vårens seminar, i håp om at dette vil være nyttig for dem som er interessert i å pløye litt dypere i denne materien. Siden FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1325 har stått sentralt i debatten, har vi også inkludert denne i rapporten.

FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet

31. oktober 2000 vedtok FNs Sikkerhetsråd resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. For første gang i FNs historie tok Sikkerhetsrådet stilling til spørsmål omkring kvinners rolle og erfaringer i væpnet konflikt. Resolusjonen har som overordnet mål å øke kvinners deltakelse og innflytelse i arbeidet med å forebygge, håndtere og løse konflikter. Resolusjonen skal også bidra til å ivareta kvinners menneskerettigheter under flukt, i krig og konflikt og integrere kjønnsperspektivet i fredsbyggende arbeid.

Sikkerhetsrådet:

viser til sine resolusjoner nr 1261(1999) 25. august 1999, nr. 1265(1999) 17. september 1999, nr 1296(2000) 19. april 2000, og 1314(2000) 11. august 2000, i tillegg til erklæringer fra rådets president og til presidentens uttalelse til pressen på den internasjonale kvinnetdagen 8. mars 2000(SC/6816);

viser til forpliktelsene ifølge Beijing-erklæringen og handlingsprogrammet (A/52/231), og i sluttdokumentet fra den 23. spesialsesjon (Kvinner 2000: likestilling, utvikling og fred for det 21-århundre”, (A/S-23/10/Rev.-1), spesielt det som handler om kvinner og væpnet konflikt,

minner om FN-paktens formål og prinsipper og Sikkerhetsrådets hovedansvar ifølge paktens for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet;

uttrykker bekymring over at sivile, spesielt kvinner og barn, utgjør det store flertall av dem som blir rammet av væpnet konflikt, bl.a. som flyktninger og internflyktninger, og som i økende grad blir offer for stridende og andre bevæpnede grupper, og erkjenner følgene av dette for varig fred og sikkerhet, og at Rådets rolle må styrkes gjennom vedtak som kan forebygge og løse konflikter,

bekrefter på nytt kvinners viktige rolle for å forebygge og løse konflikter og drive fredsbygging, og understreker hvor

viktig det er at kvinner deltar på lik linje og er fullt involvert i alle tiltak for å opprettholde og fremme fred og sikkerhet, samt at kvinner må delta mer i beslutningsprosesser for forebygging og løsning av konflikter,

bekrefter også behovet for å gjennomføre fullt ut internasjonal humanitær lovgivning og folkerettsbestemmelser som beskytter kvinners og jenters rettigheter under og etter konflikter,

legger vekt på at alle parter sikrer at programmer for minerydding og mineoppmerksomhet tar hensyn til kvinners og jenters spesielle behov.

erkjenner det presserende behovet for å integrere et kvinneperspektiv i fredsbevarende operasjoner, og viser i denne forbindelse til Windhoek-erklæringen og Namibiaplanen for integrering av kvinneaspektet i omfattende fredsoperasjoner (S/2000/693),

erkjenner også at forståelse for hvordan væpnet konflikt virker på kvinner og jenter, og at effektive institusjonelle ordninger for å garantere dem beskyttelse og full deltakelse i fredsprosessen vil bidra vesentlig til å opprettholde og fremme fred og sikkerhet,

peker på behovet for bedre data om virkninger av væpnet konflikt på kvinner og jenter,

- 1.** Retter en sterk henstilling til medlemslandene om å sikre økt representasjon av kvinner på alle beslutningsnivåer i nasjonale, regionale og internasjonale institusjoner og tiltak som skal hindre, styre og løse konflikter;
- 2.** Ber generalsekretæren iverksette sin strategiske handlingsplan (A/49/587) for økt kvinnetdeltakelse på beslutningsnivåer innen konfliktløsning og fredsprosesser;
- 3.** Ber generalsekretæren utnevne flere kvinner til spesialrådgivere og utsendinger for å representere hans

synspunkter, og ber i denne sammenheng medlemslandene foreslå for generalsekretæren kandidater til en navneliste som skal oppdateres regelmessig;

4. Oppfordrer sterkt generalsekretæren utvide kvinners oppgaver og medvirkning innen FN-baserte feltoperasjoner, særlig blant militære observatører, sivilt politi og menneskerettighets- og humanitært personell.

5. Uttrykker sin vilje til å innarbeide kvinneperspektiv i fredsbevarende tiltak, og ber generalsekretæren sikre at dette kommer med i feltbaserte operasjoner, der dette er relevant.

6. Ber generalsekretæren sørge for opplæringsmateriell til medlemslandene om vern, rettigheter og spesielle behov for kvinner, og om betydningen av at kvinner deltar i all fredsbevarende og fredsbyggende virksomhet, ber medlemslandene innarbeide disse elementene og kunnskap om HIV/AIDS i sine nasjonale opplæringsprogrammer for militære og sivile politistyrker før utplassering, og ber dessuten generalsekretæren sikre at sivilt personell i fredsbevarende tiltak får tilsvarende opplæring.

7. Oppfordrer sterkt medlemslandene å øke sin frivillige økonomiske, tekniske og organisasjonsmessige støtte til likestillingsopplæring, inkludert tiltak i som drives av relevante funds og programmer, bl.a. UNIFEM, FNs barnefond og FNs høykommissjonær for flyktninger.

8. Ber alle involverte parter i forhandlinger om og gjennomføring av fredsavtaler ivareta likestillingsaspektet, med hensyn til

a) kvinners og jenters spesielle behov under transport tilbake til og bosetting på hjemstedet, og ved reintegrering og gjenoppbygging etter konflikter.

b) støttetiltak til lokale kvinners fredsinitiativ og urfolks framgangsmåter for konfliktløsning, og som inkluderer kvinner i alle gjennomføringstiltak for fredsavtaler.

c) tiltak som sikrer vern av og respekt for kvinners og jenters menneskerettigheter, særlig det som angår offentlig forvaltning, valgsystemet, politi og rettsvesen..

9. Ber alle parter i væpnet konflikt om fullt ut å respektere folkerettslige avtaler om rettigheter for og vern av - spesielt sivile - kvinner og jenter, især relevante forpliktelser som følger av Genevekonvensjonene av 1949 med tilhørende protokoller av 1977, Flyktningkonvensjonen av 1951 med tilhørende protokoll av 1967, Konvensjonen for avskaffelse av all kvinnediskriminering av 1979 med tilhørende valgfri protokoll av 1999, og FNs konvensjon om barns rettigheter av 1989 med to valgfrie protokoller av 25. mai 2000, og til å ta hensyn til relevante bestemmelser i Roma-statuttene for den internasjonale straffedomstolen;

10. Ber alle parter i væpnet konflikt iverksette særlige tiltak for å beskytte kvinner og jenter mot kjønnsbasert vold, især voldtekt og andre seksuelle overgrep, og alle andre former for vold i væpnede konfliktsituasjoner;

11. Understreker alle staters ansvar for å avskaffe straffefrihet, og for å straffeforfølge de ansvarlige for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser, inkludert kjønnsbasert vold og annen vold mot kvinner og jenter, og understreker i samband med dette at slik kriminalitet bør holdes utenom amnesti-bestemmelser,

12. Ber alle parter i væpnet konflikt respektere den sivile og humanitære karakter som leierer og bosettinger for flyktninger har, og å ta hensyn under planleggingen av slike tiltak til kvinners og jenters særlige behov, og viser til rådets resolusjoner 1208 fra 19. november 1998 og 1296 fra 19. april 2000,

13. Ber alle som deltar i planlegging av nedrustning, demobilisering og reintegrering ta hensyn til at kvinnelige og mannlige ex-stridende har ulike behov og å ta hensyn til dem de forsørger,

14. Bekrefter igjen at rådet er beredt til å vurdere den potensielle virkningen på sivilbefolkningen av tiltak som settes i verk i henhold til Artikkel 41 i FN-charteret, med særlig oppmerksomhet på kvinners og jenters spesielle behov, for å vurdere passende humanitære unntak.

15. Uttrykker sin vilje til å sikre at Sikkerhetsrådets delegasjoner ivaretar likestillingshensyn og kvinners rettigheter, bl.a. ved å konsultere lokale og internasjonale kvinnegrupper,

16. Ber generalsekretæren gjennomføre en undersøkelse om virkningen av væpnet konflikt på kvinner og jenter, om kvinners rolle i fredsbygging, om kjønnsdimensjonene i konfliktløsning og fredsbygging, og ber ham videre rapportere til Sikkerhetsrådet om resultatene av denne undersøkelsen, og å gjøre den tilgjengelig for alle medlemmer av FN,

17. Ber generalsekretæren om å inkludere i sin rapportering til Sikkerhetsrådet om framskritt med hensyn til likestilling i fredsbevarende tiltak og alle øvrige aspekter som angår kvinner og jenter.

18. Beslutter å ha aktiv oppmerksomhet på denne saken i tiden framover.

Perspektiver: Kvinner i Forsvaret

Av Ragnhild Mathisen, politisk rådgiver i Forsvarsdepartementet

INNLEDNING

Det norske forsvaret skal i dag løse et bredt spekter av oppgaver. Både her hjemme i Norge og ute – fra Barentshavet til Afghanistan. Det betyr at vi må ha en organisasjon som er i stand til å håndtere kompleksiteten i oppgavene på en best mulig måte, og et Forsvar som ikke bare representerer den ene halvdel av befolkningen. Da må vi øke kvinneandelen i Forsvaret.

Mange har nok stilt seg spørsmålet ”Hvorfor skal vi ha flere kvinner i Forsvaret?” Kvinner vil tilføre Forsvaret kompetanse og erfaringer, og bidra til å gjøre Forsvaret til en enda bedre arbeidsplass. Økt kvinneandel vil også bidra til at Forsvaret blir en moderne organisasjon preget av mangfold og inkludering. Utdanningsinstitusjoner konkurrerer hardt om ungdommene, og om Forsvaret skal gå seirende ut av denne konkurransen, må organisasjonen være i stand til å få de best egnede og mest motiverte ungdommene til å satse på en forsvarskarriere. Forsvaret må i sterkere grad bli et reelt yrkesvalg, ikke bare blant menn, men også kvinner. For å få til dette må vi både rekruttere og beholde flere kvinner.

HVORFOR SKAL FORSVARET REKRUTTERE FLERE KVINNER – OG HVORDAN?

Dagens ordning med verneplikt og førstegangstjeneste har bred politisk og folkelig oppslutning, noe vernepliktsordningen er avhengig av. En fremtidig ordning vil også være avhengig av bred politisk og folkelig forankring.

I dag er det i utgangspunktet kun menn som er vernepliktige. Det store flertallet av de som er inne til førstegangstjeneste er menn. Det er i dag cirka fire prosent kvinner inne til ordinær førstegangstjeneste. Det er alt for lavt! Kvinneandelen blant befal og vervede er cirka syv prosent. Den lave kvinneandelen i Forsvaret er ikke i samsvar med regjeringens likestillingspolitikk, som er nedfelt i Soria Moria-erklæringen. I en tid hvor kvinner har gode muligheter til utdanning og kvinner deltar på så godt som alle samfunnsarenaer, er et Forsvar bestående av 93 prosent menn ikke representativt for samfunnsutviklingen for øvrig.

Forsvaret har i lengre tid hatt en målsetting om å øke kvinneandelen, men tiltakene som har blitt satt i verk har ikke gitt de ønskede resultater. Regjeringen vil derfor sette yt-

terligere kraft bak oppfølgingen av allerede iverksatte tiltak, og også iverksette nye tiltak. I år har alle kvinner i 1989-kullet blitt innkalt til å delta på frivillig sesjon. Ved utløpet av oktober 2007 hadde ca. 7 000 kvinner landet over takket ja til frivillig sesjon. Tallene per 31. oktober 2007 fra Vernepliktsverket viser at 2 797 kvinner skal ha møtt frem og gjennomført sesjon (en fremmøteprosent på 61 prosent), av disse er hele 90 prosent tjenestedyktige i henhold til Forsvarets krav. Det er bra! Det vil imidlertid være usikkerhetsmomenter knyttet til hvor mange kvinner som faktisk vil gjennomføre førstegangstjenesten. Svaret på dette spørsmålet får vi ikke før i 2008. Dette innebærer at en økning i andelen kvinner blant avdelingsbefal tidligst kan forventes fra og med 2011.

Innkalling til frivillig sesjon er et helt sentralt tiltak og skritt i riktig retning for blant annet å øke kvinneandelen i Forsvaret. Den 9. mars i år ble det sendt ut melding om innrulling til all ungdom født i 1990. Det er derfor for tidlig å si sikkert hvor stor effekt det vil ha å invitere kvinner til frivillig sesjon, men vi har all grunn til å tro at det vil styrke kvinneandelen vesentlig. Innkalling til frivillig sesjon og forskning knyttet til ordningen vil gi Forsvaret viktig kunnskap om hva som er utslagsgivende for om kvinner velger Forsvaret som arbeidsplass eller ikke.

Men fordi det vil være en stund til vi ser resultatene av frivillig sesjon, satte Forsvarsministeren også ned et utvalg som skulle fremme tiltak for å rekruttere flere kvinner til Forsvaret, beholde flere kvinner, og få flere kvinner inn i lederstillinger. Oberst Britt Brestrup ledet dette utvalget, som overleverte sine forslag til tiltak til Forsvarsministeren rett etter påske.

Her var det mange gode forslag. Blant annet kan jeg nevne kontinuerlig kartlegging av kvinner og menn fra de møter på sesjon og flere år frem i tid for å treffe mer målrettede rekrutteringstiltak, et helhetlig program for personlig utvikling og lederutvikling for kvinner i Forsvaret, en egen funksjon for likestilling plassert i forsvarssjefens lederstab, samt økt fokus på holdningsskapende arbeid i Forsvaret.

Rapporten fra utvalget var et viktig grunnlag for utarbeidelsen av St.meld. nr. 36 (2006-2007) ‘Økt rekruttering av kvinner i Forsvaret.’ I denne meldingen, som ble lagt frem i slutten av juni, legger regjeringen frem flere tiltak for å øke kvinneandelen i Forsvaret. I tillegg varsler regjeringen at den tar sikte på å komme tilbake til spørsmålet om en

eventuell sesjonsplikt eller verneplikt også for kvinner i den neste langtidsplanen for Forsvaret som skal legges frem for Stortinget i vårsesjonen 2008.

Jeg hilser en bredere debatt om verneplikten velkommen, og tidspunktet er også riktig i forhold til Langtidsplanen. Viktige bidrag i dette bildet blir også arbeidet som er gjort av Forsvarssjefen gjennom Forsvarsstudien 07 (FS07) og regjeringens Forsvarspolitiske utvalg (FPU). Vi står i dag overfor flere valgmuligheter. Vi kan selvsagt videreføre dagens allmenne verneplikt bare for menn. Eller vi kan velge å gå i retning av allmenn verneplikt også for kvinner, eller å gå i retning av i første omgang å innføre sesjonsplikt for kvinner, eller videreføre en ordning basert på frivillig sesjon.

VERNEPLIKT FOR KVINNER?

Spørsmålet om verneplikt for kvinner har blitt mer og mer aktuelt. Blant annet har Tillitsmannsordningen i Forsvaret tatt til orde for en kjønnsnøytral vernepliktslov. I en situasjon hvor Forsvaret bare har behov for cirka én tredjedel av den mannlige delen av årskullet, kan det fremstå som et paradoks å skulle innføre verneplikt for kvinner.

Et viktig argument for en allmenn kjønnsnøytral verneplikt er likestillingen mellom kjønnene i relasjon til å velge Forsvaret som fremtidig arbeidsplass og yrkesveg. Kjønnsnøytral verneplikt vil bidra til å øke rekrutteringsgrunnlaget i forhold til dagens situasjon. Det er per i dag ikke tilstrekkelig for Forsvaret kun å rekruttere fra halve årskullet. Vi trenger et bredere grunnlag for å få de best egnede ungdommene til å velge Forsvaret. Mangfold i Forsvaret er viktig i forhold til forankring og legitimitet, og ikke minst for å sikre Forsvaret bred kompetanse og gode forutsetninger for å kunne løse oppgavene sine.

I Soria Moria-erklæringen har regjeringen sagt at vi vil beholde den allmenne verneplikten. Forsvarets behov skal ligge til grunn. Verneplikten er viktig for å rekruttere til internasjonale operasjoner. Samtidig er verneplikten helt avgjørende for Forsvaret her hjemme. Soldatene gjør en uvurderlig innsats. Det er for eksempel soldater inne til førstegangstjeneste som både vokter grensen vår mot Russland i nord, og vårt eget kongehus. Det er mange soldater som er med og overvåker de viktige nordområdene gjennom tjenesten i Kystvakten.

I sitt innlegg i Dagbladet i mars i fjor stilte Landstillitsvalgt for de vernepliktige, Axel Sjøstedt, et svært betimelig spørsmål;

”I dagens samfunn med dagens Forsvar, er for meg ikke spørsmålet lenger hvorfor, men hvorfor ikke innføre verneplikt også for kvinner. Er det noen som tror at verneplikten kun ville gjelde for menn dersom den ble innført i dag? At en så inngripende og omfattende lov i klartekst ville bli så åpenbart diskriminerende?”

SIKKERHETSRAÐSRESOLUSJON 1325

FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet retter en sterk henstilling til FNs medlemsland om å sikre økt representasjon av kvinner på alle beslutningsnivåer i nasjonale, regionale og internasjonale institusjoner og tiltak som skal hindre, styre og løse konflikter”. Gjennom Resolusjon 1325 har Norge blant annet forpliktet seg til å øke kvinneandelen i sine internasjonale styrkebidrag. En økt kvinneandel vil gjøre styrkene bedre i stand til å komme i kontakt med, og forstå, hele sivilbefolkningen, deriblant bidra til å etablere et samarbeid med kvinner og kvinneorganisasjoner i operasjonsområdet. Under internasjonale operasjoner er norske soldater representanter for vårt demokratiske og likestilte styresett. Det er viktig at våre styrker har et betydelig innslag av begge kjønn for å vise likestilling i praksis i de landene vi opererer. Regjeringen utarbeidet i 2006 en egen handlingsplan for å imøtekomme forpliktelsene i Resolusjon 1325. Å øke kvinneandelen i Forsvaret er et prioritert tiltak.

Av de konkrete nasjonale tiltakene fra handlingsplanen, kan nevnes:

1. Norge skal, i samarbeid med andre land, arbeide aktivt for å sikre oppfølging av Resolusjon 1325 i alle relevante internasjonale fora, inkludert FN, NATO, OSSE, EU og AU.
2. Kvinneandelen i Forsvaret og politiet skal økes.
3. Kvinneandelen ved Forsvarets befalskoler skal være minst 25 prosent.
4. Fra 2006 inviteres kvinner til frivillig sesjon.

Deltakelse i militære operasjoner i utlandet er en integrert og viktig del av norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk. Gjennom vårt engasjement bidrar vi til fred og demonstrerer solidaritet med det internasjonale samfunn, samtidig som det trygger vår egen sikkerhet. I dette arbeidet må både kvinner og menn delta. Det er nødvendig av mange årsaker, men vi har blant annet sett at i mange av områdene hvor norske styrker opererer er det nesten umulig for mannlige soldater å komme i kontakt med kvinner. Av operative grunner er det derfor avgjørende at det er kvinner i våre styrker. Det handler også om å vise at likestilling er mer enn ord. Derfor må våre styrkebidrag ute i større grad reflektere vårt eget samfunn basert på en likestilling mellom kjønnene.

AVSLUTNING

Samtidig som Forsvarets behov for personell er blitt mindre, så har kravene til kvalifikasjoner økt. Dagens soldater skal utføre oppdrag som stiller vesentlig større krav til kompetanse, ferdigheter og modenhet enn hva som var tilfelle for noen tiår siden. Denne kompetansen må Forsvaret rekruttere fra både den kvinnelige og den mannlige delen av befolkningen – for det er blant begge kjønnene at den kompetansen Forsvaret er ute etter finnes.

Hvorfor kvinner gjør Forsvaret bedre

Grete Moe Evensen, oberstløytnant, Forsvarsstaben, Plan- og utviklingsseksjonen.

Forsvaret var den siste mannsbastionen i forhold til full likestilling mellom kjønnene.

Vi var hele 30 år etter Politiet når det gjelder rett til å inneha alle stillinger i organisasjonen. Men Politiet har kommet seg over det kritiske minstevolumet på 20% kvinner, som gjør at de kjente minoritetsvirkningene blir mindre framtrepende.

I dag er kvinneandelen i Forsvaret 7 % og vi har ikke beveget oss nevneverdig oppover de siste 15 årene. Forskning viser at kvinner, som menn, tilpasser seg kulturen og tilpasser seg for å bekle offisersrollen. Denne tilpasningen går i sykluser akkurat som man går gjennom livet hvor behov, interesser og ønsker endres. I en tidlig fase i yrkeskarrieren vil tilpasningen være større (en-av-gutta, hvor du kanskje legger “kvinnekompetansen på is”), mens det trolig vil avta noe når man blir eldre og tryggere i rollen som offiser og da mer i stand til å utfordre kulturen.

I en hierarkisk organisasjon, der kvinneandelen øker over 20 % og nærmer seg en balansert gruppe (40%/60%) vil kvinnene i mindre grad utsettes for faglig usynliggjøring, stereotypisering og isolasjon enn i hierarkiske organisasjoner der de er enkeltvis eller få. Skal kvinner påvirke kulturen i Forsvaret må andelen opp.

Vi har dyktige soldater i Forsvaret, men hvorfor velger vi bare blant den ene halvparten av befolkningen? Vi ønsker de beste til Forsvaret. Hva er erfaringen med kvinnelige befall? De har bidratt til kvalitetshevingen i Forsvaret. Kvinnene er dyktige og samvittighetsfulle. Forsvaret er en kompetanseintensiv organisasjon med et nettverk av jobbmuligheter som passer kvinner like bra som menn. Kompetansemessig står vi ikke tilbake i forhold til menn. Ca 40% av kvinner mellom 25 og 29 år har høyere utdanning, kun 25% menn har dette. Etter hvert har vi fått kvinner i nøkkelstillinger: operative sjefer nasjonalt og internasjonalt, skolesjef, avdelingssjef og innenfor mange utviklings- og fagmiljø. De kommer også inn med erfaringer, verdier og holdninger som er viktig for Forsvaret. Forsvaret trenger sårt slike rollemodeller som f. eks. Ingrid Gjerde, som er Gardesjef.

I noen situasjoner er kvinnene bedre kvalifisert enn menn, f. eks. når vi skal kommunisere med lokalbefolkningen under internasjonale operasjoner, ransaking av kvinner etc. Dagens konflikter er preget av borgerkriger og etniske konflikter. Nettopp derfor er kvinner avgjørende for å skape fred og frihet. Major Grete Stensland, som var teamleader for militære FN-observatører i Wau/Sudan i 2006, møtte mange kvinner fra lokalsamfunnet. ”Det er kanskje innbilning, men jeg mener å ha merket at kvinnene liksom får et glimt av håp, når de ser en kvinne i uniform,” sier major Stensland.

Enkelte observatører er mer macho og ”krigshissere” enn andre, men det går mye på kulturen og miljøet de kommer fra. To ganger har jeg måttet stoppe patruljer fra å kjøre inn i en ikke-mineklarerer vei, ikke pga min kvinnelighet i forhold til omsorg for personellet eller frykt, men kunnskap om hva som var riktig handling da vi ikke var verken utstyrt med mineklaringsutstyr eller beskyttelse.

I Midt-Østen har jeg også følt at jeg kunne komme mye nærmere den kvinnelige befolkningen enn gutta, siden det er enklere å få kjemi med jente/jente spesielt i den arabiske kulturen med dens ulike verdier og holdninger. Etter hvert ble jeg teamleder og velger å tro det er på grunn av mine egenskaper og ikke pga kjønn, siden dette er et internasjonalt miljø hvor mange var skeptisk til jenter i ledende stillinger. En interessant observasjon er hva uniform gjør med holdningen til deg som jente i denne kulturen. På jobb, meget respektert, utenfor jobb i sivilt var jeg plutselig bare en blond, dum jente fra nord.

Jeg tror jenter generelt tenker litt annerledes i krigssituasjoner med mer fokus på sikkerhet, omsorg og evt løse konflikten på andre måter enn bruk av våpen, men uten at de dermed skal dømmes som handlingslammede i situasjoner der våpenbruk kreves.

Forsvaret har i det siste året hatt stort fokus på å øke og synliggjøre kvinneandelen ved utarbeidelse av handlingsplaner, f. eks HEL, implementere FN res. 1325 inn i all utdanning og øving, satsning på rekruttering og ikke minst innføring av frivillig sesjon for jenter. Det er nødvendig med mulig enda mer drastiske tiltak så jeg vil neve noen få av tiltakene i

Oberst Britt Brestrups nylig ferdige rapport, fra utvalget som så på ”på økning av kvinneandelen” som jeg syns er viktig for videre arbeid, spesielt innen holdninger.

1. Vurdere kjønnsnøytral verneplikt (opp mot 2009)
2. Kartlegging av og forskning på kvinner som møter til sesjon i 2007 – 2016
3. Opplæring i hvordan man konkret håndterer seksuell trakassering. Videre lansering av statsrådets HEL handlingsplan med vekt på caser. Holdning til kjønn eget punkt i medarbeidersamtalen
4. Ledere bør oppfordre kvinnlige kandidater til å søke lederstillinger
5. Gjennomføre både jente og guttesamtaler ved innrykk, gi rett signal (ikke bare jenters)
6. Iverksette en kvalitativ studie av mannlige offiserers holdninger til kvinner som lederkollegaer og kvinner som personalledere for offiserer.

Her er det dessverre mye å hente. Jeg blir forferdelig skuffet når jeg hører historier om ungt mannlige befal med forkastelige holdninger til jenter. Eksempler: Utleverer kjæpp istedenfor gevær, leder som sier til singel befalskollega at hun kan glemme karriere ”fordi du skal jo snart ha mann og barn og gå hjemme allikevel.” En finsk instruktør sa jeg ikke kom til å klare meg i Midtøsten med mitt lange blonde hår, for øvrig den eneste gangen i min 20-årige karriere jeg har følt meg litt trakassert.

Familiepolitikk

For å beholde kvinnene vil også en god familiepolitikk være viktig. Forsvaret utga ”Familedirektivet” i 2006. Det ble også gjennomført en stor samlivsundersøkelse samme år blant 2000 befalsfamilier. Denne viste at: Størst belastning er fravær fra hjemmet og langsiktig uforutsigbarhet. Alene med omsorg for barn er i stor grad tema for uenighet og konflikt. Interessante funn er også at mannlige befal rapporterer atskillig større belastning og konflikter enn kvinnelig befal. Ved deployering er kvinnelig befal mer positiv i forhold til deployering enn mannlige befal og rapporterer mindre belastning.

Kvinnelige soldater – en kvinnesak?

Av Torild Skard, leder Norsk Kvinnesaksforening

Om noe har stått høyt på kvinnebevegelsens dagsorden gjennom tidene, så er det kamp for fred, mot vold og krig. Ved de store internasjonale kvinnekonferansene de siste tretti årene har kvinner satt opp spesielle fredstelt for å understreke betydningen av arbeidet for sikkerhet og fred. Det er ikke kvinnebevegelsen som ønsker flere kvinner i det militære, og det kjennes som litt av en tilsnikelse når myndighetene sier ønsket er begrunnet ut fra hensynet til likestilling. Hva som menes med "likestilling" er imidlertid uklart.

Likestillingsbegrepet er både vagt og tvetydig. Hvem skal likestilles med hvem, og på hvilken måte? Er målet at de to kjønn skal bli helt like eller skal det være rom for forskjeller? Skal kvinners roller endres slik at de blir mest mulig lik menns roller slik de er i dag – eller er målsettingen en annen?

Til tross for likestillingslovas mål om særlig å bedre kvinnes stilling og ta i bruk særbehandling for dette formål, har myndighetene i økende grad lagt vekt på en mekanisk likebehandling av de to kjønn med sikte på en størst mulig grad av likedanning. Å søke å presse kvinner inn i det militære – slik forsvarsministeren ønsker – fordi dette etter sigende vil styrke likestillingen mellom kjønnene, representerer en slik form for mekanisk likebehandling. De to kjønn skal i teorien stilles likt i forhold til en enkelt institusjon isolert sett og dermed antas det at målet om likestilling blir nådd. En ser bort fra institusjonens karakter, en ser bort fra forskjellen mellom formell og reell likestilling, en ser bort fra kvinnes totale situasjon, en ser bort fra de faktiske ulikheter som eksisterer mellom de to kjønn i dagens samfunn og en ser bort fra samfunnet som helhet.

Kvinnebevegelsen er en mangfoldig bevegelse med ulike synspunkter. Men for den radikale kvinnebevegelsen,

som Norsk Kvinnesaksforening er del av, er målsettingen ikke bare likestilling, men kvinnefrigjøring. Det vesentlige er å gi kvinner og menn like rettigheter og muligheter og hindre diskriminering av kvinner. Men det er også vesentlig å gi kvinner muligheter til å utvikle seg og bli verdsatt på sitt eget grunnlag. For å oppnå dette kan likebehandling være nødvendig i noen sammenhenger, men forskjellsbehandling kan være viktig i andre. Mekanisk likebehandling av personer med ulike forutsetninger kan føre til større forskjeller i stedet for mindre. Der det ikke er grunn til forskjell, skal kvinner og menn behandles likt. Men der biologiske, sosiale og økonomiske forhold tilsier det, der likebehandling vil skade kvinnene, skal de behandles forskjellig.

Fullstendig likhet mellom kvinner og menn er ikke noe absolutt mål, heller ikke at de skal ha full deltakelse på alle områder. Det må være rom for variasjon og forskjeller, selv om det er uklart hvor langt de biologiske ulikhetene går og hvor forskjellig de to kjønn vil oppføre seg hvis samfunnet gir dem samme valgfrihet, status og ressurser. Sentralt for kvinnesaka er å styrke kvinnes stilling når det gjelder makt, prestisje og ressurser for å endre mønsteret av over- og underordning, over- og underlegenhet som preger forholdet mellom kjønnene i patriarkalske samfunn som vårt.

Radikale kvinneaktivister ønsker ikke bare å oppnå en formell likestilling for enkeltindivider på mannssamfunnets premisser, men å endre samfunnet i kvinnevennlig retning. Kvinner må være med å forme samfunnet på linje med menn, og de verdiene kvinnene har vært de fremste bærerne av, som har med omsorg og vern av liv å gjøre, må prege samfunnet i større utstrekning, både kvinners og menns liv. Men da må ikke flere kvinner, som bærer disse verdiene i større grad enn menn gjør, bli krigere i større utstrekning. Snarere tvert i mot: det må være en målsetning at flere menn tar del i omsorgsarbeid og blir oppdratt på en annen måte, slik at de også kan bli bærere av "myke" verdier.

Det ligger i mannssamfunnets karakter at menn utgjør den sterkere part, har høyest status, mest makt og ressurser og dominerer i de ulike samfunnsinstitusjonene. Den store faren når vi bare snakker om formell, mekanisk likestilling, er at de sterke likedanner de svake i sitt bilde.

Det blir de sterkeste mønster og verdier som kommer til å råde. De svakere får ikke prege institusjonene med sin egenart. Deres verdier blir svekket eller utradert. Kvinnenes ”myke” verdier står i fare hvis de skal såkalt likestilles inn i et system som preges av helt andre verdier. Vi har sett det i de politiske institusjonene: et økende antall kvinner betyr ikke uten videre at politikken blir kvinnevennlig. Det er hevdet at en minimumsrepresentasjon er nødvendig for at kvinner skal kunne gjøre seg gjeldende, og det er klart at antallet har betydning. Men selv med et visst antall er det ikke gitt at kvinnene vil og kan fremme kvinnesak. Det kommer an på en rekke forhold – blant annet styrken til kvinnebevegelsen i og utenfor de politiske partiene. Og politikken er mye mer åpen for påvirkning og endring enn det militære.

Det uroer meg at forsvarsministeren i sine anstrengelser for å rekruttere kvinner til det militære, idylliserer forholdene innenfor denne institusjonen. Det er mulig at det sies noe annet på sesjon, men i den offentlige debatt fortier ministeren i stor grad de særtrekk og problemer som kjenner seg ut ved det militære, og beskriver det som et lærested og en arbeidsplass som en hvilken som helst annen med muligheter for spennende læring og utfoldelse. Her er ingen hentydninger til kjønnsbestemte problemer, mulige kampsituasjoner, seksuell trakassering og seksualisert vold.

Det militære er meget spesielt. Det er en av de mest mannsdominerte institusjonene, og den har utøvelsen av voldelig makt, eventuelt ved drap, som sitt spesialområde. Trass i krav blant annet fra kvinnebevegelsen om at et forsvar også skal omfatte et bredt register av ikke-voldelige konfliktløsende, krigsforhindrende og fredsskapende aktiviteter, har dette ikke skjedd. Det er også ytterst tvilsomt om deltagelse av jenter/kvinner kan endre en så strengt hierarkisk, autoritær og regelstyrt institusjon som et militært forsvar må være. Kvinner vil stort sett være i mindretall – det snakkes nå om 15 prosent –, komme inn nedenfra og representere en generelt underprivilegert gruppe. Kvinneforskeren Cynthia Enloe har sagt det slik: ”Women can serve the military, but they can never be permitted to be the military”. Før kvinner gjør karriere, hvis de kommer så langt, vil de være maskulinisert og militarisert inn i de rådende mønstrene og sannsynligvis skille seg i relativt liten grad fra sine mannlige kolleger.

Til tross for stor variasjon i kjønnsrollene for øvrig rundt om i verden, er utfordringene knyttet til krig i alle samfunn blitt møtt på en kjønnsdifferensiert måte ved at først og fremst menn, vanligvis bare menn, er blitt brukt som krigere, mens kvinner stort sett har fungert som prostituerte, ofre, støttepersonell, erstatningsarbeidskraft, mødre, koner, kjærester og fredsaktivister, og bare i sjeldne tilfelle medvirket som krigere. Iraq og Afghanistan representerer et nytt trekk i bildet: mer enn 155 000 kvinner har hittil tjent i de amerikanske styrkene, hvorav 16 000 enslige mødre. Men det har vært lite fokus på hvordan dette

har fungert, for kvinnene selv, deres familier og samfunnet.

Feminister har presentert ulike syn på det militære og sett mannsdominansen som et uttrykk for sexistisk diskriminering, for dyptgripende og delvis biologisk bestemte kjønnsforskjeller eller tilfeldige kulturelle konstruksjoner som tjener de mannlige makthaverne. Professor Joshua Goldstein har studert disse oppfatningene og hevder at både biologiske faktorer – små kjønnsforskjeller mht kroppsstørrelse, styrke og røffhet – og kulturelle normer for mandighet – som tøffe, modige menn som dominerer en ”feminin” fiende – spiller sammen i utformingen av krigssystemene. En endring av disse systemene krever dyptgående forandringer i forholdet mellom kjønnene, inkludert oppdragelsen av gutter og jenter, – som det må dyptgående endringer til i krigssystemene for å endre kjønnsrollene. Det er ikke bare å plassere noen enkeltstående kvinner inn i militærvesenet og så er alt greitt.

Enkelte kvinner har uttrykt bekymring for at kvinner skal utelukkes fra freds- og konfliktløsningsarbeid internasjonalt hvis de ikke går inn i det militære. De viser til at kvinnelige soldater trengs for å komme i kontakt med kvinner og familier. Men alt er ikke bare vennlig dialog – hva med kamphandlingene? I nærkamp med fienden og situasjoner med mishandling og tortur, inkludert voldtekt, vil kvinner i mange tilfelle være mer utsatt og sårbare enn menn og terroren vil ha en annen karakter. De seinere års væpnede konflikter har for øvrig belyst ikke bare betydningen, men også begrensningen ved militære virkemidler. Ikke minst gjelder dette når globale militære maskinerier som NATOs, som Norge er en del av, opererer i den Tredje Verden. Fredsoperasjonene får ofte problemer, fordi de ikke oppfattes som å være på befolkningens – inkludert kvinnenes – side, (tilfellene av voldtekt også fra fredsbevareres side synes å bekrefte dette), fordi de militære virkemidlene er utilstrekkelige og/eller uhensiktsmessige og det sivile virkemiddelapparatet er for dårlig utviklet. Kvinner har en viktig rolle å spille i fredsbygging og bevaring, men den er ikke avhengig av det militære – tvert om, kan det i mange situasjoner være vel så viktig at de ikke er det.

I dagens likestillingsarbeid er økning av kvinner i det militære et feilspor, etter min oppfatning. I stedet for å øke kvinners deltagelse i dette systemet burde det være en hovedoppgave å bekjempe kvinne-diskrimineringen i det økonomiske, kulturelle og sosiale liv, styrke omsorgsarbeidets stilling i samfunnet – så vel det betalte som det ubetalte – og skape familievennlige arbeidsplasser. Og når det gjelder forsvaret, kan det satses på å utvikle ikke-voldelig fredsarbeid i en helt annen skala enn hittil.

Verneplikt, likestilling og samfunnsansvar

Av Ingrid Eide, leder Nei til atomvåpen

I dette innlegget vil jeg drøfte tenkningen om kjønnsnøytral verneplikt i lys av likestilling som prinsipp og samfunnsansvar som nødvendighet. Bakteppet er en ny stortingsmelding som fremmer forslag om økt rekruttering av kvinner til Forsvaret. Jeg hevder at kvinners fødearbeid mer enn oppveier menns verneplikt, og avslutter med refleksjoner om biologisk og sosialt kjønn, sikkerhet og fredskultur.

Kampen for likestilling har alltid vært en kamp for å bygge ned barrierer og fjerne hindre for å delta i lovlig innsats og arbeid, men det har aldri vært et likestillingspolitisk mål å øke kvinners kriminalitetsrate. I 1976 vedtok Stortinget at kvinner skulle få tjenestegjøre i militære stillinger, men bare i ikke-stridende funksjoner. I 1977 åpnet man befalsutdanning for kvinner, og i 1983 fikk kvinner rett til å avtjene førstegangstjeneste på lik linje med menn. Fra 2006 blir hele årskullet innkalt til sesjon, gutter har møteplikt, for jenter er det frivillig.

Den rødgrønne regjeringen har i juni i år lagt frem en stortingsmelding: St. Meld. Nr. 36 (2006-2007) *Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret*. Siden det er et politisk mål å bidra til at alle sektorer av arbeidslivet har en jevnere kjønnsfordeling, vil Forsvaret gi kvinner og menn like rettigheter og muligheter til utdanning og karriere. Samtidig

ser de dette som et bidrag til jevnere kjønnsfordeling i arbeidslivet generelt. Forventningen er at erfaringer fra tjenestegjøring i Forsvaret har mer allmenn nytteverdi. Hovedargumentasjonen i meldingen følger to spor: hensynet til likestilling, og Forsvarets behov.

Verneplikten.

For kvinner er sesjon og evt. førstegangstjeneste en rettighet, for menn er det en plikt. Plikter oppleves ofte som byrder, og mannlige vernepliktige tar gjerne til orde for at deres pliktjeneste er urettferdig. Den representerer en foreldet skjevfordeling i et moderne, likestilt samfunn, etter deres syn. Debatten om verneplikten har vært en gjenganger i norsk etterkrigshistorie. Militærnektene har drøftet alt fra total avvisning av en pliktjeneste overfor samfunnet til meningsfylt samfunnstjeneste, med eller uten opplæring i ikke-vold, og med tjenestegjøring i Norge eller i internasjonalt fredskorps som alternativer.

Kvinner har også vært aktive deltakere i krig. De har båret våpen både i frigjøringskriger mot kolonimakter og i revolusjonære geriljabevegelser. Under den andre verdenskrig hadde norske kvinner i Storbritannia og Canada fra 18 til 40 år verneplikt. I 1946 ville Forsvaret fortsette opplæringen av de kvinnelige soldatene, de såkalte "K-soldatene", og det ble også foreslått å innføre alminnelig verneplikt for kvinner i fredstid. Forslaget møtte sterk motstand og ble ikke vedtatt. Men det fortsatte å vekke bitter strid blant kvinneorganisasjonene. Ifølge

Beredskapslovene kan kvinner skrives ut til tjeneste i krigssituasjoner. Sivilforsvaret har til dels også benyttet retten til å skrive ut kvinner uten barn til tjeneste. Det påligger altså kvinner en viss verneplikt i dagens Norge, selv om det ikke oppleves slik.

Norske kvinner er myndige, selvstendige og likestilte samfunnsborgere med høy grad av politisk deltakelse og representasjon. Utdanningsnivå og arbeidsmarkedsdeltakelse ligger også på topp, det blir imidlertid ofte påpekt at kvinner velger ”konvensjonelt” i utdanning og yrke og henger etter i lønn og formue. Det er uenighet om dette skyldes bevisste verdivalg, mangel på bevisstgjøring, eller aktiv diskriminering. En sektor der kvinner er svakt representert er Forsvaret. Kvinneandelen er på 7 % til tross for flere stortingsvedtak om styrket rekruttering og et mål om en kvinneandel på 15 % i perioden 2005-2008. St. meld. nr. 36, som nå ligger til behandling i Stortinget, setter målet til minimum 20 % blant befall og vervede innen 2020. Stortingsmeldingen fremholder: ”Det er imidlertid ingen formelle hindringer som tilsier at Forsvaret ikke skal kunne nå en målsetning om lik representasjon av kvinner og menn i organisasjonen.” Etter at frivillig sesjon for jenter ble innført i 2006 meldte drøyt 7000 sin interesse, ca 2.300 hadde møtt pr. juni 2007, og nesten alle ble kjent tjenestedyktige. De kan bli innkalt til frivillig førstegangstjeneste, men Forsvaret ønsker nå at de underskriver en villighetserklæring om å fullføre. Tidligere ventet man med denne erklæringen til etter 3 mnd.

Samtidig som Forsvaret ønsker økt kvinneandel, er behovet for soldater begrenset til ca 10.000. Av de ca. 30.000 vernepliktige guttene var det ca 6.000 som fullførte førstegangstjenesten i 2005. Det er altså de færreste som nå avtjener verneplikten. Det er ikke lenger frykten for mannskapsmangel som motiverer iveren etter å rekruttere kvinner: Forsvaret vil demonstrere både likestilling og mangfold, det gjelder både kjønn, seksuell legning og etnisitet. Argumentasjonen er at dette vil styrke Forsvarets legitimitet og effektivitet.

Men især ønsker Forsvaret å ”rekruttere de beste”. Med adgang til et omfattende sesjonsmateriale om tusenvis av motiverte kvinner, har Forsvaret en enestående mulighet til utvelgelse og rekruttering, Ingen annen offentlig sektor har en tilsvarende adgang til informasjon om mulige medarbeidere.

Forsvaret er spredt over et område fra Barentshavet til Afghanistan, og Norge er i krig eller deltar i andre militære operasjoner i fjerne områder. Forsvaret mener kvinner er både nyttige og nødvendige, især om operasjonene er avhengig av tillit i en lokal befolkning. Dokumentasjon om FNs fredsbevarende operasjoner peker på det samme. I den offentlige debatt merkes en økende tvil om det er mulig å oppnå ”menneskelig sikkerhet” ved krigføring. Spørsmålet er dobbelt: må Forsvaret ha kvinner for å lykkes, og må kvinner være militære for å være nyttige – eller vil de gjøre en bedre, mer entydig, forståelig og akseptabel innsats i andre roller som humanitære hjelpearbeidere, helsepersonell eller politi?

Likestilling.

Likestillingsombudet har gjentatte ganger påpekt at Vernepliktsloven behandler de to kjønn ulikt og hevdet at dette er kjønnsdiskriminerende. Det diskriminerende ligger altså i at menn har en formell plikt kvinner ikke har. Men skal likestilling bety både *likebehandling* og *likedanning*? Forsvaret viser vilje til tilpasning av opptakskriterier, utdanningsopplegg, karrierer og velferdsordninger. Ved å understreke verdien av mangfold og av at kvinner opptrer annerledes enn menn i forhold til kolleger, organisasjonskultur og lokal befolkning i felt, blir det klart at Forsvaret *ikke* ser seg tjent med likedanning. Kvinner skal inn i uniformen uten å bli ”uniformert”. Men de skal likevel bli fullverdige soldater, de skal lære hvordan man dreper, og hvorfor. De er ”likestilt til å føre krig”.

Høsten 2006 iverksatte Forsvarsdepartementet en handlingsplan om holdninger, etikk og ledelse. Forsvarets kvinner skal bidra til en ”militær kulturrevolusjon” for å rekruttere og beholde flere kvinner. Men Forsvaret foreslo ikke samtidig allmenn verneplikt, det ligger heller ikke inne i St. meld. nr. 36. Verneplikt også for kvinner kan sies å være et ”likestillings-fundamentalistisk” standpunkt.

Likestillingskravet på dette området kan underbygges med å vise til de muligheter som åpner seg for de som går inn i Forsvaret, mulige goder som de fleste kvinner, riktignok frivillig, går glipp av. På den annen side innebærer militærtjenesten ubehag, dårlig økonomi og tidstap. Med verneplikten som ensidig byrde for menn, hva kan den oppveies med, fra kvinners side? Svaret tør være enkelt: *fødearbeidet*,

Fødearbeidet er mer enn å få og ha barn. For det første står kvinner fra puberteten til overgangsalder i ”fruktbarhetsberedskap”, med månedlig egglosning. For det andre ønsker nesten alle kvinner å bli gravide, føde og amme, de langt fleste ønsker mer enn ett barn, og de vet at kroppen trenger tid for å restitueres. Hvis man skal rokke ved fødearbeidet som et vesentlig trekk ved kvinners identitet, vil det demografiske grunnlaget for samfunnet forvitte. Uansett hvor mye foreldreansvar menn tar for

omsorg, oppdragelse og forsørgelse kan de aldri dele selve fødearbeidet. Det er dessuten tungt arbeid, for noen få med livet som innsats.

Kvinnerens fødearbeid vil mer enn oppveie menns verneplikt. Og langt flere kvinner vil, av drift og samfunnsnødvendighet føde barn, enn det er menn som avtjener verneplikt. Å få barn oppleves kanskje ikke som plikt eller byrde, men som selvfølge eller dypt følt ønske og glede. Det er likevel urimelig å kaste "fødsler ut av debatten" om kvinnelig verneplikt.

Samfunnsansvar for forsvar og sikkerhet.

Hva er det egentlig som skal vernes, og hvordan? Historisk har vi ført krig for erobring og plyndring, det er nå forbudt i henhold til FN-charteret og internasjonal rett forøvrig. Forsvar av eget territorium, alene eller sammen med allierte er tillatt. De siste årene er denne retten til selvforsvar og de tilhørende forpliktelser overfor allierte omdefinert til ugjenkjennelighet. NATOs "Out of Area" strategi er et brudd med konvensjonelle forestillinger om forsvar av eget – eller alliertes – territorium. Noen regner det som en naturlig følge av globaliseringen, andre som nok et eksempel på imperiebygging. Denne omdefineringen av Forsvaret og norsk deltakelse i aktiv krigføring har skjedd under kvinnelige forsvarsministre fra tre ulike partier (V, H, og A). De som trodde kvinnelige politikere ville være mindre villige til å gå til krig er blitt en illusjon fattigere. Norge påberoper seg å være en fredsnasjon, vi er FN-lojale og aktive, vi støtter tiltak som kan hindre voldelige konflikter, foretrekker diplomati fremfor militær reaksjon, og engasjerer oss i fredsmegling og forsoningsarbeid både innen- og utenlands. I samsvar med disse grunnholdningene har Forsvaret tidligere prioritert FN tjeneste internasjonalt.

De fleste vil også hevde at ikke bare land og hav, men også norsk samfunnsorden, institusjoner og verdier må vernes mot angrep og endringer utenfra. Erfaringene fra den 2.verdenskrig og fem års okkupasjon av land og folk beviste at den sivile og ikke-voldelige motstandskampen hadde stor betydning. En illegal presse motvirket okkupasjonsmaktens propaganda. Lærere, foreldre, studenter og ulike kulturarbeidere viste mot og stor oppfinnsomhet i

motstandskampen, den engasjerte begge kjønn og alle generasjoner. Dette har også styrket befolkningens verdsetting av hovedtrekkene ved det norske samfunnet i etterkrigstiden.

Vi har tradisjonelt tatt fredskulturen for gitt i det norske samfunnet. Vi forventer at vår daglige væremåte, privat og offentlig, i fritid og arbeid skal være fri for voldsbruk. Statens voldsmonopol skal verne mot indre og ytre trusler og er underlagt demokratisk kontroll. Den legale voldsbruken skal minimaliseres: politiet er normalt ubevæpnet og har sterk tradisjon for ikke-voldelig opptreden. I vårt samfunn er Politiet og Forsvaret de eneste institusjoner og yrkesgrupper som kan bruke vold på samfunnets vegne. Alle andre yrkesgrupper har en yrkesetikk basert på å unngå skade. Dagens endringer av Forsvarets organisering og oppgavevalg tøyser sannsynligvis den folkelige forståelsen av Forsvaret og oppslutningen om både forsvar, militærvesen og verneplikt.

De siste tiårene har miljø og utvikling, eller det store spørsmålet om økologisk balanse og bærekraft fått økt oppmerksomhet. Miljøødeleggelse og påfølgende klimaendringer oppfattes som en større og mer aktuell trussel mot vår sikkerhet enn tradisjonelle militære trusler.

Endelig har vi den mye omtalte trusselen fra en ny bølge av terrorisme, og forløpet av forsøkene på å utrydde, straffe, og stanse terrorister uansett hvor de måtte være.

Det som trenger vern og det som truer det norske samfunnet og andre samfunn er lite egnet for militær innsats. Med en økende erkjennelse av dette er det urimelig og ubetimelig å fremme tanker og krav om verneplikt for kvinner. Verneplikt for kvinner vil, i prinsippet, fordoble samfunnets militarisering og voldskompetanse. Det er et paradoks at dette skjer samtidig med at ikke-militære løsninger i konfliktområder, konflikthåndtering gjennom dialog og forsoningsarbeid, fredsbyggende utviklingsinnsats og humanitær bistand får økt oppmerksomhet og vekt. Det er ikke dermed sagt at vi kan håndtere alle konflikter uten vold, og uten innsats fra trenede militære styrker. Det er heller ikke sagt at kvinner på nytt skal stenges ute fra Forsvaret i nasjonal eller internasjonal tjeneste fordi de er kvinner. I likestillingens navn bør kvinner ha adgang til militære yrker og stillinger i alle forsvarsgrener, og på alle nivå ute og hjemme. Men *verneplikt* for kvinner er unødvendig, urimelig – og dessuten lite egnet for å møte dagens utfordringer.

Vi må også reise spørsmålet: Blir det født nok barn i Norge til at befolkningen reproducerer seg selv? Vil vi kunne forsørge og organisere omsorg for en økende andel eldre i

befolkningen? Fødearbeidet er en forutsetning for samfunnets fortsatte eksistens. Noen vil hevde at vi kan forlite oss på at den globale befolkningsutviklingen og migrasjon som følge av feilutvikling og økologiske sammenbrudd vil komme oss til ”demografisk unnsetning”.

Fra tid til annen fremmes det forslag om samfunnstjeneste som et alternativ eller supplement til dagens verneplikt. Det vil også være mer rettferdig når en så liten andel som 10.000 eller bare en tredjedel av årskullene av menn er tilstrekkelig for å dekke Forsvarets behov. Kanskje blir en form for samfunnstjeneste nødvendig for at Staten og fellesskapet skal kunne løse omsorgsoppgavene for fremtidige generasjoner, og rydde opp i de katastrofer som måtte følge av feilutvikling, overforbruk og miljø ødeleggelse. Byrdefordelingen i likestillingsperspektiv endres ikke med det, for fødearbeidet hviler alltid på kvinner. Men mange kvinner vil trolig oppleve samfunnstjeneste som mer forenlig med deres forståelse av både kjønn, likestilling og samfunnsansvar.

Refleksjoner om biologisk og sosialt kjønn.

Når politi og forsvar nå arbeider for full likestilling mellom kvinner og menn, er dette et bevisst og politisk villet brudd med en tradisjon som tidligere var et universelt tabu. I likhet med andre tabu har dette også vært brutt, bruddene har vært både forklart og bortforklart. Det blir vist til krigens og motstandskampens nødvendighet, eller til inngrep fra overnaturlige makter. Kvinners legitime og aktive voldsbruk har så langt vært definert som unntak fra en hovedregel som setter en ikkevoldsramme om kvinners væremåte og arbeid. Dagens politikk for økt, og evt. tilpliktet kvinne-deltakelse i Forsvaret på lik linje med menn er en fundamental omskriving av kjønn i det norske samfunn. Det kan virke som mange ser det som både ønskelig og nødvendig, og som bare nok ett eksempel på at kjønnsbetinget arbeidsdeling må endelig opphøre. Noen ser bort fra Forsvarets unike rett og plikt til voldsbruk i gitte situasjoner, andre ønsker prinsipielt å avvikle menns tradisjonelle enerett til voldskompetanse og evt. voldsbruk.

Forsvaret er i alle land en ”mannsbastion”. I kampen for likestilling er det lagt vekt på at kvinner skal innta synlige posisjoner som tidligere har vært dominert av menn. ”Kvinner i mannsyrker” har vært en satsing innen kvinnebevegelsen og politikken. Med samme logikk har flere land fått kvinner som forsvarsministere, og rekruttert

kvinner systematisk til militære styrker. Sør Afrika skal ha en militær kvinneandel på 20%, Canada og Australia har visstnok 15%, Norge ca. 7%. Begrunnelsene kan være ulike, men en referanse til likestilling og like muligheter i og gjennom forsvaret går igjen. I denne sammenheng er det lite diskusjon om likestillingsgevinsten ved å oppgradere kvinners mangfoldige innsats og arbeid i sivilsamfunnet og i et fortsatt kjønnsdelt arbeidsmarked, i krig og fred.

Det dreier seg om å bygge fred.

Når alt kommer til alt, er det freden som skal sikres. I vår tid vil de fleste mene at det fortrinnsvis må skje med alle andre midler enn de militære. Sentrale FN-dokumenter legger til grunn et fredsbegrep som er bredere enn fravær av krig, og en forståelse av konflikthåndtering med langt flere virkemidler enn de militære. Sikkerhetsbegrepet får utvidet mening når man vektlegger menneskelig sikkerhet og miljø-sikkerhet.

Men hva med freden? Har vi et fredsbegrep som er så fruktbart at vi kan se flere måter å berge freden på enn bare et militært forsvar? Et fredsbegrep som engasjerer flere enn de militært utvalgte, eliter med beslutningsansvar og andre opinionsledere? I en stortingsdebatt i april 1980 om norsk UNESCO-arbeid formulerte jeg det slik:

- 1 Krig øder og utsletter. Freden er byggende og bevarende.
- 2 Krig truer mennesker. Freden verner om livet.
- 3 Krig setter mennesker opp mot mennesker og folk mot folk. Fred gir møteplasser der folk får bruke sine evner til gjensidig berikelse.
- 4 Krig legger ensidig vekt på materiell. Fred gir vokstervilkår for alt vi forstår med åndelige verdier.
- 5 Krig skaper ensretting. Fred sikrer vilkår for tankens frihet.

Her er nok av oppgaver for både kvinner og menn. Trolig er både menn og kvinner enige om at det skal satses på fred, men Gandhis utsagn om at ”fred er veien” har nok flere tilhengere blant kvinner. Bør ikke regjering og myndigheter i dagens Norge dyrke og dyktiggjøre begge kjønns evne og vilje til arbeid for fred, snarere enn å legitimere og motivere og kanskje forplikte begge kjønn til å øves i krigføring?

Feminisme, fredskultur og fredsarbejde

Annelise Ebbe, International Liga for Fred og Frihed, Danmark.

Da jeg var 15, gik min bror og jeg ind i *Kampagnen mod Atomvåben*. Jeg læste alt om, hvad atombomberne kunne. Hurtigt stod det mig klart at der allerede længe havde været atomvåben nok til at udslutte hele verden flere gange. Jeg blev ikke mindre bange for krig, men jeg fik den overbevisning, at hvis nogen skulle gøre noget ved krigstruslen, måtte det være bangebukse som jeg, for de andre havde åbenbart ikke tænkt sig at gøre noget. Der var krig i Vietnam. *Kampagnen mod Atomvåben* og den lokale afdeling af *Aldrig mere Krig* arrangerede en demonstration. Senere gik jeg sammen med nogle af folkene fra *Kampagnen*, nogle fra AMK og nogle meningsfæller fra skolen fra hus til hus og samlede underskrifter til FN-generalsekretæren, U Thants, trepunkts fredsprogram. Vi gik en og en. Vi var ikke nok til at kunne dække hele byen, hvis vi tillod os den luksus at gå to sammen. Jeg er natteblind og mørkeræd, og jeg fik et dårligt oplyst villakvarter med mange gøende hunde og mange meget afvisende mennesker, der ikke mente, at en krig i Vietnam vedkom dem. I en villa i 'mit kvarter' var det en kone, der lukkede op. Hun ville ikke tage stilling, men kaldte på sin mand. Han sagde til mig i klare og tydelige vendinger, at hvis jeg ikke omgående forføjede mig, skulle han personligt sørge for, at der også kom til at regne bomber over mig. Jeg blev ikke bange for ham. Truslerne var nok også lidt for urealistiske, men jeg kunne måske godt være blevet bange for hans meget truende og aggressive adfærd. Det blev jeg ikke, men jeg blev flov. Flov over at hans kone i lighed med mange andre kvinder, der åbnede den aften, ikke selv ville tage stilling til underskriftsindsamlingen, og flov over, at velbjærgede borgere i Horsens var ligeglade med, at folk i Vietnam blev slået ihjel. Vi havde til hjælp for sagen indrykket en annonce i Horsens Folkeblad, hvor ansete borgere anbefalede underskriftsindsamlingen. Skolens rektor var en af dem, min historielærer en anden, min far en tredje,

det var en stor annonce med mange navne. Med min mor diskuterede jeg det med konerne, der ikke selv ville tage stilling. Jeg syntes, det var pinligt, når der kom en teenagepige og ringede på, at en kvinde så ikke kunne stå for sit eget standpunkt, ligesom jeg stod for mit. Min mor, der havde sine egne meninger, prøvede alligevel at forsvare disse kvinder. Jeg syntes ikke, de havde fortjent at blive forsvaret.

I 2005 skrev jeg på vegne af WILPF en udtalelse om vold mod kvinder. Nogle kvinder kalder denne vold for *mænds vold mod kvinder*. Andre foretrækker at kalde den *kønsbaseret vold*. Det er egentlig en vigtig diskussion, men jeg vil her nøjes med at nævne disse forskelle. Spørgsmålet er desværre evigt aktuelt. Hvert femte minut bliver en kvinde i USA voldtaget. I fjorten lande kan en mand få strafnedsættelse eller slippe for straf, hvis han øver vold mod eller dræber en kvinde for at beskytte den såkaldte ære. Ifølge lovgivningen i ni lande kan en voldtægtsmand slippe for straf, hvis han gifter sig med sit offer.

Vold mod kvinder i krigsområder har ifølge UNDP nået epidemiske højder. Fællesnævneren for 1990'ernes konflikter og konflikterne i dette årtusinde har været omfattende seksuelt misbrug, tvungen graviditet som et middel til etnisk udrensning, kidnapning, forudsættelig smitte med HIV/AIDS og handel med kvinder og børn til seksuelle formål.

Opbrud i kønsrollemønstret er et af livsvilkårene under krig og konflikt. Og vold og aggression bliver en del af hverdagen. Når det bliver legitimt at slå ihjel, bliver det også legitimt at voldtage eller at købe og sælge menneskekroppe. På den måde sker der en systematisk forråelse af hele samfundet. Denne forråelse og nedbrydelsen af kønsrollemønstret betyder talrige og grove overgreb på kvinder, der bliver krænket af såvel mandlige familiemedlemmer som fremmede mænd, af civile såvel som soldater.

I WILPF har vi vidnesbyrd fra kvinder i mange lande i krig, krise eller konflikt. Og vi ved fra disse kvinder, at deres vilkår forringes, og deres rettigheder kommer under pres. Desuden skaber militariseringen af alle samfund en voldskultur, der påvirker alle. Voldens udtryksformer bliver stadig mere varierede og omfattende. Overalt arbejder kvinder for respekt for deres menneskerettigheder og for bedre vilkår.

For fem år siden vedtog FN's Sikkerhedsråd resolution 1325 om *Kvinder, fred og sikkerhed*. Her fokuserer Rådet på krige og konflikters indvirkning på kvinders og pigers liv.

Desuden anerkender det at kvinders bidrag til forhandlings- og beslutningsprocesser er undervurderede og uudnyttede, hvorfor Rådet understreger, at kvinder bør anerkendes som aktive og fuldgyldige parter.

I det følgende vil jeg tale om nogle af de redskaber som vi – som kvinder og feminister – har i vores daglige arbejde for vores rettigheder.

Allerede i *Verdenserklæringen om menneskerettigheder* fra 1948 gøres det klart, at "alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder", hvilket selvsagt også betyder at kvinder og mænd er lige. Lang tid før det og igen i slutningen af 60'erne kunne nogen se, at det ikke var tilfældet – altså at kvinder og mænd er lige. Vi lever i et patriarkat, og normalt taler man om mænd, når man nævner mennesker i denne form for magtstruktur, hvilket i øvrigt er næsten den eneste vi kender. Denne analyse blev lavet op gennem 70'erne, og den bliver stadig lavet af feminister over hele verden. Vi vidste dengang – og ved stadig uden at behøve at analysere overhovedet – at ligeværd og lige rettigheder ikke bare falder ned fra himmelen. Vi må arbejde for dem.

I 1979 vedtog FN's Generalforsamling *Konventionen til eliminering af alle former for diskrimination mod kvinder*. FN's medlemsstater kan ratificere med reservationer, og nogle lande har ikke ratificeret alle artikler. Karakteristisk for de forskellige reservationer er, at de falder inden for familien og de reproduktive rettigheder. De lande, der ikke har ratificeret på disse områder har religiøse forbehold. Sidste gang jeg kontrollerede det, havde 185 ud af 192 medlemsstater af FN ratificeret konventionen, og virkelig mange lande har ratificeret konventionen uden reservationer. USA har her – såvel som i Den Internationale Straffedomstol – besluttet sig for at være udenfor, har underskrevet men ikke taget det næste skridt. I 'forordet' til konventionen kædes udviklingen i det enkelte land og hele verden sammen med kvinders rettigheder. Og det siges meget direkte, at fattigdom, manglende uddannelse, sundhed osv. er meget koncentreret hos kvinderne i den såkaldte Tredje Verden.

Gennem ratificeringen af denne konvention binder medlemsstaterne sig til at gøre, hvad der bliver bedt om i konventionen og at bruge "alle passende midler", som der står, for at opfylde sine forpligtelser, hvilket også indebærer lovgivning.

For at forstå vold mod kvinder, handel med kvinder og børn og andre tegn på ekstrem mangel på respekt for kvinder, må vi forstå, at der er et dybt rodfæstet mønster, og at der også er nogle direkte linjer fra dette mønster til vores hverdagsliv – så at sige.

De sammenhænge jeg har valgt at fokusere på, er naturligvis knyttet til mit politiske tilhørsforhold, og til det faktum, at jeg er feminist og pacifist. Det vigtige – min pointe – er dog, at vold mod kvinder, og her taler jeg om alle former for vold – hænger sammen med kvinders status i samfundet – og det gælder status på alle niveauer.

Nu tilbage til det dybtliggende patriarkalske mønster, som jeg tog udgangspunkt i: For mig står det klart, at patriarkatet ikke kun er karakteriseret ved en hierarkisk, pyramidal magtstruktur, men også ved en aggressivitet i opfattelsen af rollen, hvad enten det er mænd eller kvinder, der er bærere af den. Dette sidste om bæreren af rollen hænger sammen med den historiske kendsgerning, at kønsrollerne ændrer sig og har ændret sig igennem mange år. I nogle samfund kan kvinder nu også være bærere af den patriarkalske rolle. Min pointe er, at patriarkatet ikke kun er en struktur, der favoriserer mænd eller traditionel maskulin adfærd. Det er også en *krigskultur*, der ligger som en rød tråd under hele vores kultur og dagligdag. Ikke forstået på den måde, at alle mænd angriber alle kvinder, men at mønsteret er i os. Og mændene er de voldelige, ikke på grund af biologien, men på grund af kulturen, og på grund af historien.

I diktaturer og/eller fundamentalistiske stater taler vi ofte om strukturel vold. Den kan være direkte og synlig, men også mere usynlig, og den legitimeres ofte af politiske, sociale eller religiøse argumenter. Jeg har valgt at sidestille udtrykket strukturel vold med den patriarkalske krigskultur, fordi jeg mener, at der også dér er en direkte forbindelse mellem denne vold og den vold, der bliver begået i vores lille smørhul, på gaderne og i hjemmene.

I parentes vil jeg bemærke, at voldtægt under krig og væbnede konflikter i 1993 blev accepteret af FN's Sikkerhedsråd som en krigsforbrydelse – gennem det Internationale Krigsretsretssystem. Det var på sin vis også et signal om, at der er sammenhæng mellem kønsbaseret seksuel vold mod kvinder og krig. Når en dansk mand voldtager en dansk kvinde, er det selvfølgelig ikke en krigsforbrydelse. Det er det heller ikke, når en mand slår sin kone og ender med at tvinge hende til sex. Men der er en sammenhæng mellem den kønsbaserede seksuelle vold mod kvinder og den dominerende krigskultur.

I det følgende vil jeg tale om sammenhængen mellem krig og prostitution og krig og handel med kvinder.

Hvis man ser på afsenderlandene er handel med kvinder uløseligt forbundet med samfund i krise eller konflikt. Hvor kvinders og børns fremtid er udsigtsløs, bliver de lette ofre for skruppelløse bagmænd, der lokker med gode job. Nogle af de voksne kvinder ved måske godt, at de går ind til et liv i prostitution, men de ved ikke, at de bliver solgt til en slavetilværelse, og de ved ikke, at de måske slet ikke får del af profitten.

Kvinder og børn er ofre for grusomheder og uretfærdighed ikke alene under, men også før og efter krige. Væbnede styrker, også fredsbevarende tropper, skaber til stadighed prostitution og handel med kvinder. De køber sex, bordeller

skyder op, og der er endog eksempler på, at soldater er involveret som bagmænd i handel med kvinder. Når konflikten er overstået og soldaterne rejst hjem, handles de prostituerede ofte til andre lande.

Overalt i verden har man set, at prostitution og handel med kvinder og piger til seksuel udnyttelse er vokset alarmerende igennem de seneste årtier. Prostitutionsindustrien blomstrer med ideologien om den frie markedsøkonomi, et marked hvor kvinder og piger blot er én blandt et utal af salgbare varer. Trafficking og prostitution af kvinder og piger for profit er en af de hurtigst voksende globale industrier. Langt ud over de nyliberale kræfter er prostitution normaliseret som en form for seksuel underholdning med lige parter, hvor den ene part sælger den anden en ydelse. Den holdning fører også til øget handel med kvinder og børn.

Handel med kvinder og børn er vold og krænkelse af deres menneskerettigheder. Der er en klar sammenhæng mellem handel med kvinder til seksuel udnyttelse, den samfundsmæssige accept af køb af seksuelle ydelser og den aggressive markedsføring af kvindekroppen i pornografi. Det internationale mafiasystem bag handelen med kvinder og piger tjener kolossale summer på denne kriminelle virksomhed. Og hele det omfattende netværk, der profiterer på handel med mennesker, overlever kun, fordi der er et betalingsvilligt marked i modtagerlandene.

Nogle tal til eftertanke:

Op til fire millioner kvinder og børn er hvert år ofre for menneskehandel. Størstedelen af dem udnyttes seksuelt og prostitueres.

Mellem 1995 og 2000 voksede den globale handel med kvinder med 50 procent.

Hvert år føres omkring to millioner kvinder over landegrænser til et liv i prostitution, og de indbringer mellem fem og syv milliarder dollar til mellemmand. Hvert år sælges mindst 500.000 kvinder til lokale prostitutionsmarkeder i Europa.

Hvert år bliver ca. 2000 kvinder handlet ind over den danske grænse.

(Kilder: IOM, Red Barnet, UNDP, UNIFEM)

Eftersom handlen ofte organiseres af kriminelle netværker, er det vanskeligt at få nøjagtige tal, men internationale forskere inden for området taler om høje mørketal og dramatisk vækst inden for de seneste år.

Og så vil jeg tage jer tilbage i historien – til Indien:

I den danske sektion af WILPF var der en kvinde, Ellen Hørup (1871-1953) der arbejdede for Gandhi i et par år i slutningen af 20'erne. I mange år var hun meget entusiastisk, men blev lidt efter lidt mere kritisk. Ikke mod ikkevoldsstrategien og den civile ulydighed, men mod hans syn på kvinder. I 1936 skrev hun: ”I læser, hvad han skriver om kvinder, og hvad han siger til dem, når de beder om råd.

Gandhi beundrer dem meget. Han har fået dem ud af deres isolation (...) Men Gandhi tænker stadig som en mand ... ”

Når Ellen Hørup talte om, at Gandhi tænkte som en mand, så mente hun at, selvom han beundrede kvinder og var opmærksom på, at uddannelse var en af de vigtigste kilder til kvinders fuldgyldige og lige deltagelse, var han ikke opmærksom på den undertrykkelse, som kvinder var udsat for fra mænd i deres familie, han indså aldrig, at denne undertrykkelse er en del af mønsteret.

Som jeg tidligere har sagt, så taler FN's Sikkerhedsresolution 1325 om lighed og lige rettigheder ved alle forhandlingsborde og i beslutningsprocesser. Men det understreger også, at ”kvinder og børn, udgør langt størsteparten af ofrene for væbnede konflikter”. Jeg har også flere gange talt om et dybt rodfæstet mønster og har sagt, at det dybt rodfæstede mønster, der gjorde at indiske kvinder blev undertrykt af deres familiemedlemmer, er det samme mønster, som også i dag gør, at kvinder ”udgør langt størsteparten af ofrene for væbnede konflikter” – citeret fra 1325. Og for tredje gang: Der er en direkte linje fra den vold, som kvinder udsættes for under krige og væbnede konflikter til den vold der begås inden for familiens fire vægge.

Og så er vi der igen – tilbage igen ved patriarkatet.

Mange regeringer har implementeret 1325 på den måde, at de ønsker flere kvinder i militæret. Men militæret er identisk med det potenserede patriarkat og er synonymt med krigskulturen. Jo flere konflikter og krige der er i verden, jo mere er militæret karakteriseret ved absolut lydighed, destruktiv og voldelig adfærd og foragt for liv. Det er idealer der forbindes med maskulinitet og mandighed. Idealerne bygger bl.a. på myten om mænds forsvar af kvinder og børn. Kritisk adfærd, diplomati og ikke voldelige konfliktløsninger bliver betragtet som mindre modige og nu og da endog som modsætninger til maskulinitet. Følelserne lægges væk, når geværet tages over skulderen.

Der er skræmmende eksempler på dette fra Abu Ghraib fængslet og også fra den danske Camp Eden lejr i den sydlige del af Irak, hvor vi fik en klar påmindelse om, at kvinder ikke bringer ikke-voldelig konfliktløsning, diplomati, menneskelighed for slet ikke at tale om indlevelse ind i militæret. Kvindelige soldater bliver opslugt af og integrerede i den patriarkalske krigskultur.

Hvad kan feminismen så i denne sammenhæng tilbyde os som fredsarbejdere? Feminismen giver os redskaber, så vi kan analysere, og kun feminismen kan fortælle os, at det ikke er soldaternes køn, der gør forskellen. Hele militærets koncept er patriarkalsk ligesom de store selskabers koncept er det. Og det ændrer man ikke ved at få (flere) kvinder ind i militæret eller ved at få (flere) kvinder involveret i multinationale selskaber. Det er den patriarkalske dagsorden, vi skal afvikle.

Kvinner og militær verneplikt

Av Mari Holmboe Ruge

Denne diskusjonen har engasjert IKFF og Fred og Frihet i hvertfall i 60 år, og er igjen høyaktuell høsten 2007. Problemstillinger og prinsipper har hele tiden vært de samme: Likestilling eller økt militarisering. Likestillingsaspektet har vært drevet av andre kvinneorganisasjoner. For IKFF har hele tiden hensynet til fredsarbeidet vært dominerende. I en artikkel i Fred og Frihet fra 1946 skrev daværende landsleder Marie Lous Mohr at ”tusener av kvinner rundt om i verden mener at det er menns og kvinners plikt, ikke bare for deres egen skyld, men i enda høyere grad for barnas, i alle land å motarbeide militariseringen, som uvegerlig vil føre til krig.”

Under siste krig hadde norske kvinner i Storbritannia og Canada i alderen 18 til 40 år verneplikt. I 1946 ville Forsvaret fortsette opplæringen av de kvinnelige soldatene, de såkalte ”K-soldatene”, og det ble også foreslått å innføre alminnelig verneplikt for kvinner i fredstid. Forslaget vakte debatt og stor motstand. Fred og Frihet gjenga (nr 6 1946) alle protestene fra kvinneorganisasjonene: Norske Kvinners Nasjonalråd, Fredskvinnelaget, Oslo Venstrekvinnelag, Norges husmorlagsforbund, Norsk kvinnesaksforening og Norges Husmorforbund. Lovforslaget ble ikke fremmet.

Spørsmålet debatteres i mange og lange innlegg i Fred og Frihet gjennom hele 1946. Norske Kvinners Nasjonalråd hadde saken oppe på sitt landsmøte det året, og IKFF-medlem Ingerid Borchgrevink kom i hard debatt på da hun stilte spørsmålet: ”Skal vi nå ta en skjebnesvanger avgjørelse. Skal vi nå la oss lokke og kanskje senere tvinge inn i militærvesenet?” Hun ga selv svaret. ”Vi må nekte å være med på å forberede oss på en ny krig. Vi må samle oss om å sikre freden.” Hun ble skarpt imøtegått av andre deltakere som mente at kvinnene måtte trenes på forhånd til å møte en ny krigssituasjon. Senere utdypet Ingerid Borchgrevink sitt syn i fred og frihet: ”... mens lottene tenker *nasjonalt* så tenker vi fredsarbeidere også *internasjonalt*. ... Om kvinnene over hele verden danner lottebevegelser vil det sikkert heller ikke kunne hindre en ny krig. Om kvinnene kan vekkes til å gjøre front *mot* krigen, til å nekte å gå inn i krigsmaskinen, da er det ett *håp*.”

Debatten fortsatte i spaltene også i 1947 med Birgit Schiøtz,

Sigrid Larsen og Jeanette Olsen som sentrale deltakere. IKFF foreslo i Norske Kvinneorganisasjoners Samarbeidsnemnd at Forsvarskommisjonen skulle la ”spørsmålet om kvinnelig verneplikt falle”. Dette året utga Kvinneligaen også en egen folder, ”Kvinnen og verneplikten” der forslaget om tvungen verneplikt for kvinner beskrives som et angrep på kvinnen som ”livgivende” og ”livsbevarende” ”Vi kvinner må si *nei* til å gå inn i krigssystemet.”

I 1952 protesterte IKFFs landsmøte mot et forventet lovforslag om ”kvinner i forsvarrets tjeneste”. De krevde at ”folkemeningen må få en avgjørende innflytelse i en så viktig sak”. Forslaget til ”Lov om kvinners tjenestegjøring i det militære forsvaret” kom vinteren 1953, og ble gjengitt i sin helhet i nr 1-2 av Fred og Frihet. Landsmøtet i mai sendte en lang henvendelse til Stortinget med en ”inntrengende henstilling om ikke å ... ta inn kvinner som frivillige i Forsvaret.” ... ”(vi) vil be Stortinget nøye overveie hvilken betydning det har at for utviklingen av et fredelig demokrati at kvinnene holdes helt utenfor den militære sektor i fredstid.” Forsvarsdepartementet hevdet i 1953 at behovet var 16.700 kvinner i fredstid og 35.000 i tilfelle krig. Forsvaret var blitt en viktig arbeidsplass, også for mange kvinner.

I 1975 advarte IKFFs landsmøte mot et nytt lovforslag som ville gi kvinner ”nesten likestilling” med menn i Forsvaret. De skulle få adgang til å tjenestegjøre i militære stillinger både i freds- og krigstid, begrenset til ”funksjoner av ikke stridende karakter.” IKFF anså forslaget som ”et tilbakeslag for det arbeidet som gjøres av alle konstruktivt fredsbyggende krefter, om også kvinner skal trekkes inn i militariseringsprosessen.” De mente også om at dette forslaget var et beklagelig misbruk av Kvinneårets (1975) likestillingskrav og en trussel mot kvinneårets tredje motto: ”Fred”.

I 1976 vedtok Stortinget at kvinner skulle få tilgang til å tjenestegjøre i militære stillinger. Ordningen skulle være

begrenset til funksjoner og avdelinger av ikke-stridende karakter. Politikerne Torild Skard (SV), Berit Ås (SV) og Ingrid Eide (AP) argumenterte mot forslaget i Stortinget under debatten i 1976, men deres synspunkter nådde ikke fram. I *Fred og Frihets* spalter er det spesielt Johanne Skog Gripsrud og Ellen Elster som har hatt flest innlegg i denne saken.

I 1980 oppfordret IKFF alle kvinneorganisasjoner om å "sette spørsmålet om kvinnelig militærtjeneste på sitt møteprogram og få det belyst fra alle sider slik at medlemmene kan få et forsvarlig grunnlag til å ta standpunkt." I 1982 deltok Ingrid Eide på et høringsmøte i det daværende Likestillingsrådet om "forsvar og likestilling." Der advarte hun mot virkningene av militariseringen av samfunnet hvis kvinner skal delta på lik linje med menn i Forsvaret. I høringsrunden etter Vernepliktsutvalgets innstilling (1981) gjentar IKFF sin prinsipielle motstand mot kvinner i Forsvaret og kvinnelig verneplikt.

Befalsutdanningen ble åpnet for kvinner i 1977, og 255 kvinner søkte dette året om slik utdanning. Kvinners adgang til å avtjene førstegangstjeneste på lik linje med menn ble gitt i 1983. Full yrkesmessig likestilling mellom kvinner og menn i Forsvaret, også i stridende stillinger, ble vedtatt av Stortinget i 1984 og iverksatt i 1985. I 1995 lanserte Forsvarsdepartementet «Handlingsplan for rekruttering av kvinner». I år 2000 ble «Handlingsplan for økt kvinneandel» utgitt av Forsvarets overkommando. Det overordnede målet er nå at begge kjønn skal være likt representert på alle nivåer i Forsvaret. Ifølge Stortingsmelding 36 (2006-07) er et realistisk mål for kvinneandelen i Forsvaret at det er minimum 20 prosent kvinner blant befal og vervede innen 2020. Etter at frivillig sesjon for jenter ble innført i 2006 meldte drøyt 7000 sin interesse, ca 2.300 hadde møtt pr. juni 2007, og nesten alle ble kjent tjenestedyktige. De kan bli innkalt til frivillig førstegangstjeneste. Den nye stortingsmeldingen foreslår en lang rekke stimulerings tiltak for å få kvinner inn i Forsvaret, og åpner for vurdering av verneplikt for jenter. Nå har saken fått en ekstra dimensjon: Forsvarets operasjoner i utlandet. Her er den offisielle begrunnelsen:

"Gjennom *FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) om kvinner, fred og sikkerhet* har Norge blant annet forpliktet seg til å øke kvinneandelen i sine internasjonale styrkebidrag. En økt kvinneandel vil gjøre styrkene bedre i stand til å komme i kontakt med hele sivilbefolkningen, deriblant bidra til å etablere et samarbeid med kvinner og kvinneorganisasjoner i operasjonsområdene. Ettersom krig og konflikter rammer kvinner på andre måter enn menn, er det behov for å sette fokus på kvinners spesielle behov for beskyttelse. Regjeringen utarbeidet i 2006 en egen handlingsplan for å imøtekomme forpliktelsene i Resolusjon 1325. Å øke kvinneandelen i Forsvaret er et prioritert tiltak." (St. m 36 (2006-07).

IKFF og Norsk Kvinnesaksforening har sammen engasjert seg for å imøtegå forslagene i den nye stortingsmeldingen. *Fred og Frihet* nr 3 2007 gjengir et protestbrev til Forsvarsministeren og et innlegg av Mari Holmboe Ruge på et debattseminar i regi av Likestillingsombudet vinteren 2007. Leder i NKFF og IKFF-medlem Torild Skard har vært særlig aktiv i avisspaltene. I april 2007 hadde IKFF og NKFF et stort debattmøte, der Ingrid Eide hadde hovedinnlegget fra IKFF og Torild Skard fra NKFF. Rapporten fra seminaret kommer i desember 2007, sammen med en oppsummering av den offentlige debatten som endelig kom i gang denne sommeren og høsten. Stortinget ventes å behandle forslagene i Stortingsmelding 36 våren 2008. Blir det virkelig den rødgrønne regjeringen som innfører verneplikt for kvinner i "fredsnasjonen" Norge ?

Fra Fred og Frihet nr 4, 2007

Nei til kvinnelig verneplikt

Uttalelse fra Norsk Kvinnesaksforening, februar, 2007

Forsvaret har lenge drevet en målbevisst jakt på kvinner. I 2004 satte Stortinget som mål å få 15 prosent i Forsvaret og 25 prosent ved befalsskolene innen 2008. For å oppnå dette, innkalles nå kvinner til sesjon for å avtjene frivillig førstegangstjeneste. Dersom frivilligheten ikke gir de ønskete resultater, varsler forsvarsministeren at det kan bli tale om tvungen verneplikt for kvinner.

Norsk Kvinnesaksforening motsetter seg ikke at kvinner som ønsker det frivillig søker en karriere i forsvaret og mener de må kunne gjøre dette på linje med menn. Men vi vil sterkt advare mot at det øves press fra samfunnets side for å få kvinner inn i det militære og særlig at det innføres tvungen verneplikt.

Det er vanskelig å forstå hvorfor forsvaret vil rekruttere flere kvinner i en situasjon der forholdsvis få menn faktisk avtjener verneplikt, fordi behovet for personell er redusert. Det argumenteres med at kvinner og menn må likestilles, at kvinner vil bidra til å opprettholde verneplikts legitimitet, og at de vil føre til et bedre forsvar.

NKF anser kvinnelig verneplikt som en total misforståelse av likestillingsbegrepet og likestillingslovas intensjoner.

Likestilling dreier seg først og fremst om at kvinner og menn skal ha de samme menneskerettighetene og grunnleggende frihetene. Kvinner skal verdsettes og tildeles makt og ressurser på linje med menn. Men kvinner og menn behøver ikke å være like eller gjøre de samme tingene for å bli likestilt.

For å sikre likestilling er det viktig i mange tilfeller at kvinner og menn behandles likt. Men de skal ikke nødvendigvis behandles likt i alle situasjoner. I noen tilfeller må det underprivilegerte kjønn favoriseres for å oppnå like resultater. Faktiske forskjeller mellom de to kjønns virkelighet må tas med i betraktning. Til tross for mange år med aktiv likestillingspolitikk har kvinner fortsatt det tyngste ansvaret for barn og andre ulønnete omsorgstjenester i hjem og fami-

lie. Deres samfunnsnyttige innsats på dette området er omfattende samtidig som de betaler en pris i form av deltidsstillinger, redusert inntekt, tapt pensjon osv. Å pålegge kvinner en samfunnsbyrde som verneplikt i denne situasjonen er urimelig og kan forsterke de økonomiske kjønnsforskjellene i samfunnet. I stedet for likestilling vil resultatet bli økt ulikhet.

At kvinner pålegges verneplikt for å legitimere den, er fullstendig uholdbart. Problemer som måtte knytte seg til verneplikten må løses på eget grunnlag, ikke ved å trekke inn en ny, hittil utenforstående gruppe.

Det er uklart hva som menes når det hevdes at rekruttering av kvinner skal føre til et "bedre" forsvar. Det er en illusjon å tro at inkludering av kvinner på lavt nivå vil medføre en vesentlig endring av strukturer og holdninger. Selv om kvinner kan øke mangfoldet, er det ikke meningen at de skal endre den strengt hierarkisk oppbygde organisasjonen militæret har, kjennetegnet ved en absolutt lydighet begrunnet i at soldatene skal lære å forsvare seg, bruke vold og om nødvendig drepe. Nykommere blir integrert inn i systemet og den rådende kulturen slik vi har sett med kvinner i det militære i andre land. Resultatet er at kvinner blir militarisert, snarere enn at forsvaret blir vesentlig endret.

NKF reagerer mot metoder som nå nyttes for å lokke kvinner til det militære. Det opplyses fra forsvarshold at de forsøker å framstille forsvaret som mer "sexy" enn før for å virke mer tiltrekkende. Det fristes med en "framtid i forsvaret" med utdanning, studiepoeng og karriere. Samtidig nedtones den militariseringen som faktisk foregår.

Etter NKFs oppfatning er det i dagens verden viktigere å styrke innsatsen for ikke-voldelig løsning av konflikter, fredsbygging, fredsforhandling og gjenoppbygging av samfunn både blant kvinner og menn, enn å utvide grunnlaget for militær virksomhet. I stedet for militærtjeneste bør entusiastiske unge som ønsker å bidra til fredsarbeid internasjonalt, tilbys opplæring og oppdrag på et slikt grunnlag.

Kvinner og militært forsvar

Uttalelse fra IKFF 21. juni 2007 ved Dagmar Karin Sørbøe og Mari Holmboe Ruge

Internasjonal kvinneliga for fred og frihet IKFF vil protestere mot den systematiske rekrutteringen av flere kvinner til det militære forsvaret. Forsvaret har lenge drevet en målbevisst jakt på kvinner. I 2004 satte Stortinget som mål å få 15 prosent i Forsvaret og 25 prosent ved befalsskolene innen 2008. For å oppnå dette, inviteres nå 17 års unge kvinner til sesjon for å avtjene frivillig førstegangstjeneste. Dersom frivilligheten ikke gir de ønskete resultater, varsler forsvarsministeren at det kan bli innført verneplikt også for kvinner.

Det er vanskelig å forstå hvorfor Forsvaret vil rekruttere flere kvinner nå mens forholdsvis få menn faktisk avtjener verneplikt, pga redusert personellbehov. Det begrunnes med at kvinner og menn må likestilles også i denne sektoren, at kvinner vil bidra til å opprettholde verneplikts legitimitet, og at de vil føre til et bedre forsvar. IKFF er ikke som organisasjon mot det militære forsvaret, selv om mange av våre medlemmer er pasifister. Men vi stiller oss ofte kritiske til om militære institusjoner faktisk fremmer fred.

IKFF reagerer mot metoder som nå nyttes for å lokke kvinner til det militære - i kinoannonser, aviser og blader. Forsvaret framstilles som mer "trendy" enn før, og det fristes med utdanning, studiepoeng og karriere. Men den militariseringen som faktisk foregår og som er Forsvarets egentlige hensikt blir nedtonet. IKFF har protestert mot hvordan Forsvaret driver påvirkning blant barn og ungdom bl.a. under Norway Cup. Der får selv små barn lov til å leke med våpen og militære kjøretøyer. Dette er en merkelig måte å bygge en fredskultur på..

I dagens verden er det viktigere å styrke innsatsen for ikke-voldelig løsning av konflikter, fredsbygging, fredsforhandling og gjenoppbygging av samfunn både blant kvinner og menn, enn å utvide grunnlaget for militær virksomhet. I stedet for militærtjeneste bør unge som ønsker å bidra til fredsarbeid internasjonalt, tilbys opplæring og oppdrag på et slikt grunnlag.

Vi etterlyser alternative måter å fremme unge kvinner og menns ønsker om å utdanne seg til nasjonalt og internasjonalt freds- og forsoningsarbeide. Vi savner utdanningsopplegg for dem. Uten å gå inn i Forsvaret eller Politiet har de små mulighet til å bli deltakere. Fredsorganisasjoner og forskningsmiljøer har utforsket flere muligheter som bør få oppmerksomhet.

La alle ungdommer få anledning til å bidra til samfunnsnyttig arbeid i et bredt forsvarskonsept hvor ikke alt som teller er å forsvare seg mot en ytre fiende med våpen. La dem heller få tilegne seg kunnskaper og kompetanse til bruk i kriser av ulike slag både hjemme og ute.

IKFF har både internasjonalt og nasjonalt vært en pådriver for å få vedtatt og siden gjennomført FN-resolusjonen 1325 "Kvinner, fred og sikkerhet" hos sine respektive myndigheter. Forsvaret har brukt resolusjonens krav om økt kvinnelig deltakelse i fredsbevarende operasjoner til å fremme målsettingen om flere kvinner inn i det norske forsvar.

Hovedsaken ved FN-resolusjon 1325 for IKFF er at kvinner skal lyttes til både før, gjennom konflikten og etterpå, og at de få være med på å utforme og bygge freden. Dessuten skal resolusjonen brukes til å fremme kvinners og barns rettigheter og beskyttelse under krig, slik at de ikke voldtas, tvinges til å bli barnesoldater, eller mister mulighetene til å livnære seg og sine eller bo i sikkerhet. Vi trenger ikke likestilling for å drepe. Vi trenger et samfunn med mindre vold mot kvinner, barn og menn.

Ja til likestilt samfunnstjeneste

Av professor Stein Ringen

LIKESTILLING. Forsvarsministeren vil ha verneplikt for kvinner, luftet hun i sommer. Likestilling mellom kvinner og menn er nå et hovedmål på alle felter i norsk politikk.

DA MÅ DET VÆRE riktig og naturlig at det også skal gjelde i Forsvaret. Kvinner er allerede med i alle slags militære poster. Det nye vil bare være likestilling i plikten.

Manglende behov?

Motargumentet i sommer var at det ikke er behov for flere rekrutter. Tvert imot klarer ikke Forsvaret å gjøre bruk av på langt nær alle mannlige vernepliktige. Det er jo et moment, men ikke egentlig et argument mot likestilling. Hvis Forsvaret må velge noen blant alle vernepliktige, kan det like godt velge blant både kvinner og menn.

Hensiktsmessig ordning.

Verneplikten hviler på en dobbelt begrunnelse: Dels forsvarshensyn og dels samfunnshensyn. Et vernepliktsforsvar er et folkeforsvar. I et demokrati er det riktig at folket selv forsvaret samfunnet og friheten. Det er også en hensiktsmessig ordning på en viktig måte. Når Forsvaret består av vanlige gutter, eventuelt gutter og jenter, er det passe vanskelig for et lands politikere å gå til krig. Profesjonelle soldater er det lettere, kanskje for lett, å sende i døden.

Samfunnshensynet går på at verneplikten gir alle anledning til å tjene samfunnet og fellesskapet på en uegennyttig måte. Vi er med i et stort spleiselag hvor vi tar et års pause i karriere og utdanning for å jobbe sammen. I retur får rekruttene visse erfaringer å ta med seg i livet: Samarbeid, samhold, orden, disiplin og praktiske ferdigheter. Dette argumentet har i og for seg ikke noe å gjøre med at plikten er militær.

De samfunnsmessige fordelene skriver seg fra samfunnstjenesten, ikke militærtjenesten spesielt. Selv er jeg av forsvarshensyn tilhenger av verneplikten, men

samfunnshensynet gjør at jeg også er tilhenger av samfunnstjeneste i bredere mening.

Derfor støtter jeg forsvarsministerens likestillingsinitiativ. Men jeg ville ha foretrukket likestilling i en mer omfattende samfunnstjeneste som inkluderte både militærtjeneste og andre former for tjeneste. Da ville det også være mulig at militærtjenesten spesielt var frivillig for både menn og kvinner.

Åpenbart behov.

Moderne samfunn trenger noe så umoderne som samfunnstjeneste. I verneplikten (og siviltjenesten) er prinsippet om obligatorisk tjeneste allerede akseptert. Det prinsippet bør vi frede og bygge videre på. Dagens ungdommer trenger veiledning inn i voksenlivet. Vi trenger ordninger som rister unge kvinner og menn fra all lag og deler av landet sammen i praktisk virke hvor alle står på like fot, ungdommer fra rike og fattig hjem og fra by og bygd. Vi trenger å gi alle usnobbete erfaring med praktisk arbeid, helst med møkk på hendene. Vi trenger vaksine mot inngrodde klasseskiller i samfunn med økende økonomisk ulikhet. Vi trenger å lære at det går an å samarbeide med folk som er forskjellige fra en selv. Vi trenger plikt.

Alle bør med.

Dette er vernepliktens samfunnsmessige fordeler, men verneplikten når ikke alle. I utvidet samfunnstjeneste kunne vi få alle med. Noen i Forsvaret, andre, etter min mening, i kommunene. Slik Forsvaret rister rekruttene sammen i forlegninger og kaserner, ville kommunene ha forlegninger for ungdommer i et års sivil tjeneste etter samme pliktprinsipp. Eneste regel: Samfunnstjenesten må utføres i en annen del av landet enn der du kommer fra og bor.

Fra Aftenposten, 8. september 2007

Debatt

Simen Ekern (redaktør) debatt@dagbladet.no Tlf. 22 31 08 56
Marte Michelet debatt@dagbladet.no Tlf. 22 31 09 20
Mikael Godø kronikk@dagbladet.no

KVINNELIG VERNEPLIKT: Forsvarsministeren gir ikke forsvaret ny demokratisk legitimitet ved å militarisere en større del av den norske befolkning.

Likestilt til å føre krig?

DEBATT

Birgit Brock-Utne

Professor ved Pedagogisk forskningsinstitutt, UiO

DEBATT

Gunnar Garbo

Tidligere leder i Venstre

IDAGBLADET 3. august argumenterer forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen i likestillingens navn for å øke kvinneandelen i det norske militærapparatet. Hun ønsker å «utrede spørsmålet om kjønnsnøytral sesjons- og verneplikt». Likestilling er ett av de vesentlige målene for norsk samfunnspolitikk. Men det må stilles krav til hva kvinnene blir invitert til å få likestilling i. Det er ikke noe mål at femti prosent av de innsatte i fengslene eller femti prosent av torturistene i verden skal være kvinner. Likestilling bør stå i sammenheng med andre vesentlige mål for landet vårt, som menneskerverd, fred og en verden uten vold og krig. FN-pakten forplikter også medlemsstatene til å bilegge sine mellomfolkelige tvister ved fredelige midler.

IDAGENS VERDEN er det kvinnene som står dette målet nærmest. Meningsmålinger viser klart kvinneflertall når det gjelder motstand mot opprustning og oppslutning om aktive nedrustningstiltak. For eksempel viste en meningsmåling i mars 2003 at mens 50 % av norske menn ga sin tilsutning til Irak-krigen, gjorde bare 21 % av kvinnene det. Menn utfører nesten all den vold som foregår, enten det skjer i krig på staters vegne eller det gjelder grupper og enkeltpersoners maktbruk. Skal vi skape likestilling på dette området – og handle i samsvar med våre overordnede idealer –, da bør likestillingen skje på kvinnes og ikke på mennenes premisser.

Strøm-Erichsen bør derfor droppe tanken om verneplikt for kvinner. I stedet bør hun arbeide for at den såkalte forsvars- og sikkerhetspolitikken vi nå fører, blir omlagt med langt sterkere vekt på ikke-voldelige midler, bistand til fredelige konfliktløsninger, hjelp til å overvinne den undertrykkelsen og nøden som ofte gir støtet til konfliktene og et klart nei til å delta i internasjonale militære operasjoner som først og fremst blir drevet fram av ambisjonene til et USA ledet av en fundamentalist uten motforestillinger.

IDAG GJØR forsvaret bare bruk av en mindre del av de vernepliktige. Statsråden kan derfor ikke lenger begrunne kravet om kvinnelige soldater med at vi har for få rekrutter. Så da kommer likestillingen hendig inn.

DROPP DET: Forsvarsminister Strøm-Erichsen bør droppe tanken om verneplikt for kvinner, mener Gunnar Garbo og Birgit Brock-Utne

Det er ikke noe mål at 50 % av torturistene i verden skal være kvinner.

Forsvarsministeren påstår at Sikkerhetsrådets resolusjon 1325 fra år 2000 forplikter oss til å øke kvinneandelen i forsvaret. Hvis hun med forsvar mente bruk av fredelige midler, ville dette være riktig. Men mener hun militærtjeneste med aktiv våpenbruk side om side med de mannlige soldatene, som det ser ut til at hun gjør, da er henvisningen en ren tilsnikelse.

RESOLUSJON 1325 sier ikke et kvekk om at kvinner bør bli pålagt verneplikt eller bedt om å delta i militære kamper sammen med menn. Resolusjonen tar tvert imot særlig sikte på å innarbeide regler og holdninger som beskytter kvinner og barn mot å bli rammet av alle de overgrepene og lemlestelsene som følger med krigføringen. Den krever også at kvinner skal få større innflytelse på alle politiske beslutninger om å forebygge eller mestre konflikter, at de skal delta mer i FNs feltarbeid, særlig som observatører, politifolk og i arbeid med humanitære og menneskerettslige saker. Resolusjonen ber generalsekretæren ta opp kvinnes rolle i fredsbygging og konfliktløsning i en egen studie.

Dette er helt andre linjer enn Strøm-Erichsen er inne på. Dette dreier seg om genuint fredsarbeid, om den retningen som hele det norske forsvaret burde slå inn på. Det forsvarsministeren her gjør, er å vri slike ord som «arbeid for fred og sikkerhet» om til å bety bruk av militær makt.

Dessverre tyder erfaringen heller ikke på at et større innslag av kvinner vil mildne den mannsbaserte troen på voldsbruk. Det er mer sannsynlig at de tunge militærapparatene vil bringe de kvinnelige rekruttene hardere holdninger.

NÅR RESOLUSJONEN legger vekt på at kvinnene blir hørt og trukket aktivt med i konfliktløsning og samfunnsbygging, mener forsvarsministeren at da er det nødvendig at våre militære styrker har kvinnelig personell som kan holde kontakt med lokale kvinnegrupper og støtte nettverkene deres. Men dette er ikke en oppgave for dagens militære styrker. Frivillige hjelpeorganisasjoner har gitt mengdevis av eksempler på hvordan det skader arbeidet deres og setter dem selv i fare når grensene blir utvisket mellom soldater som dreper folk og hjelpearbeidere som søker å berge liv. Under okkupasjonen i Norge var det også – mildt sagt – liten tiltro til okkuperanter som søkte kontakt med lokale nettverk.

STRØM-ERICHSEN påstår også at den lave kvinneandelen i forsvaret ikke er i samsvar med Soria Moria-erklæringen. Men heller ikke dette holder. I hovedsetningen om likestilling erklærer regjeringen at alle har krav på de samme muligheter til å utvikle seg, utnytte sine evner og leve sine liv. Spesielt peker erklæringen på kvinneandelen i lederstillinger, komiteer og utvalg, vern for gravide, kvinnehelse, kjønnsforskning og innføring av FNs kvinnekonvensjon i menneskerettsloven. Det står ikke ett ord om å øke andelen av kvinner i norsk krigføring.

Forsvarsministeren kjører fram nok et uholdbart argument. Hun hevder at i et demokratisk samfunn må begge kjønn være godt representert i de væpnede styrkene for at de skal ha tilstrekkelig legitimitet i befolkningen. Mener hun at dagens norske forsvar mangler slik legitimitet? Det er så fall litt forbausende, Men da bør hun lete etter andre forklaringer enn at de væpnede styrkene

i det alt vesentlige består av menn.

DERSOM HUN skulle gå til denne oppgaven uten å være forutinntatt, finner hun sannsynligvis hovedforklaringen i den norske militære deltakelsen i Afghanistan. For det våre politiske og militære ledere har gjort norsk forsvar om til i dag, er ikke først og fremst å trygge vårt eget land mot fremmed aggresjon. Hovedoppgaven er blitt å bistå USA, som om nødvendig bruker NATO som virkemiddel, med å gjennomføre en krig som først og fremst har til formål å sikre USAs militære og økonomiske interesser i området og redde supermakten fra et forsmedelig nederlag. Dette gjelder uansett hva lederne i USA nå sier om frihet og demokrati.

Siden 11. september 2001, da flykaprerne tok livet av tre tusen mennesker, tiendeparten så mange som hvert år dreper hverandre i USA, har Bush ført sin såkalte krig mot terror i Sentral-Asia, et korstog som han først kalte det. Hittil har korstoget sjudoblet terroreren i verden (og minsket blant annet norsk sikkerhet). Det er knapt mulig med noen militær «seier» for NATO i Afghanistan uten økende og umenneskelig bruk av voldsmidler.

DET VIL ALLTID være ille at norske tropper dør i kamp. Men det er særlig bittert når de må dø for en meningsløs og urettferdig sak. Så Strøm-Erichsen får en verdifull oppgave dersom hun virkelig vil gi det norske forsvaret ny demokratisk legitimitet. Det gjør hun ikke ved å militarisere en større del av den norske befolkning, men ved å føre en politikk som verken sender menn eller kvinner ut i angrepskriger som i realiteten strider både mot FN-pakten, folkeretten og Soria Moria-erklæringen.